

generalizarea experienței înaintate în unitățile economice

Informatică industrială

Fabricația asistată de calculator

INFORMAȚIA tinde să modifice din ce în ce mai mult comportamentul economic și social al oamenilor, fiind considerată, împreună cu calculatorul electronic, ca unul din cele mai utile elemente în cadrul ansamblului de resurse științifice ale societății. În condițiile industriei moderne, fiind seama de creșterea complexității problemelor de conducere privind coordonarea factorilor de producție, a celor economici și a celor sociali, prin crearea unor noi forme de valorificare superioară a muncii și a resurselor materiale, relația **calculator electronic — producție** influențează în mod deosebit asupra fabricației, care este partea principală a proceselor de producție; dezvoltarea **informaticii** schimbă **structura și caracterul tehnologic** al acesteia, creîndu-se noi tipuri de procese ce asigură reducerea, sub toate aspectele, a timpilor și efortului de execuție a produselor. Aceasta se realizează printr-un mecanism de **transfer al unei părți din efortul de execuție**, asupra celorlalte părți ale procesului de producție, adică **asupra pregătirii și chiar asupra părții de prevedere**; mărirea ponderii acestora în activitatea de ansamblu determină o creștere importantă a productivității muncii și o reducere substanțială a cheltuielilor de producție. Întrucît în noul proces, în cele mai multe cazuri modificările execuției se realizează prin intermediul pregătirii, prin legăturile organice care se stabilesc între aceste faze, ele se integrează într-un nou ansamblu sistemic, care stimulează crearea și diversificarea formelor și variantelor de realizare a producției. Astfel, din punct de vedere conceptual, față de formele tradiționale de organizare a producției, diferitele stadii organizatorice bazate pe utilizarea calculatorului electronic sau pe creșterea nivelurilor de automatizare pînă la robotizare marchează o deosebire evidentă; apar noi structuri funcționale de producție, ce conțin moduri diferite de rezolvare a problemelor realizării producției, grupate pe nivelurile succesive de dezvoltare și de eficiență.

Prima fază a relației producție-calculator electronic s-a produs fără un efort deosebit, prin realizarea unor aplicații utilizate în programarea, lansarea și urmărirea producției, folosind în bună parte principiile tradiționale ale fabricației. Pe măsură ce se realizează în întregime încărcarea datelor de producție în fișiere (în unele cazuri concomitent cu desfășurarea proceselor industriale) — prin

intermediul unor rețele de terminale, situate în diferite puncte ale procesului de producție, fără ca distanța de teletransmisie să aibă vreo influență — între terminale și calculator se asigură un flux de date și informații ce cuprinde complet fluxurile tehnologice și stările procesului de producție, iar pe această bază se creează posibilități diverse de organizare a fabricației.

Devine astfel necesar un nou cadru organizatoric și funcțional, care să corespundă cît mai bine cerințelor de integrare a conducerii în procesul producției atît la nivel de întreprindere, cît și la secții, ateliere, locuri de muncă, capacități de producție etc., pentru realizarea la termenele necesare și în condiții de eficiență ridicată a operațiilor și fazelor procesului de producție prevăzute în documentațiile de execuție. Ansamblul metodelor și măsurilor orientate să acționeze în această direcție constituie ceea ce a primit denumirea de **fabricație asistată de calculator (F.A.C.)**. Aceasta nu este o noțiune cu o structură rigidă sau cu un înțeles fix, ci reflectă conținutul unui proces dinamic, cu un pronunțat caracter de diversificare și de dezvoltare. La unitatea economică se utilizează tehnica de calcul și își organizează un asemenea mod de lucru, fiecare grupare de măsuri sau metode de conducere, tehnologice, informatice, economice, folosite în realizarea procesului de producție, constituie o fază a F.A.C. care este asigurată de o anumită etapă de dezvoltare a sistemului informatic de decizie. Unitățile și subunitățile de producție pot avea, deci, niveluri diferite de introducere a fabricației asistate de calculator în funcție de gradul de dotare cu tehnică de calcul, de nivelul de automatizare al procedurilor cuprinse în sistemul informatic, de metodele tehnologice ale fabricației, de gradul de automatizare a producției; dezvoltarea acestui proces al F.A.C. continuă pînă în momentul în care unele operații sau grupe de operații se execută complet automat, prin intermediul roboților industriali. În consecință, **fabricația asistată de calculator reprezintă ansamblul de măsuri și procedee informatice, tehnologice și de conducere bazate pe utilizarea informației și a tehnicii de calcul, care asigură și coordonează toată gama de schimbări ce se produc în spațiul ce trebuie parcurs între metodele de realizare a producției prin fabricația tradițională și fabricația robotizată.**

Pentru a contribui la realizarea unui cît mai ridicat nivel de eficiență al fabricației produselor, **Centrul teritorial de calcul electronic din Sibiu** a elaborat unele aplicații practice cu tentă foarte pronunțată de fabricație asistată de calculator, acumînd o experiență destul de variată prin abordarea unor domenii diferite ale producției: construcții de mașini, industrie ușoară, procese continue.

Supliment la

nr. 9 1984

Revista
ECONOMICA

În cele mai de jos prezentăm unele elemente de principiu, soluții și rezultate obținute în realizarea F.A.C. la întreprinderea mecanică Mîrșa, întreprinderea de piese auto și „Metalurgica” Sibiu și întreprinderea de relee Medias.

FACTORI CARE FAVORIZEAZĂ INTRODUCEREA F.A.C. ÎN ÎNTEPRINDERILE CONSTRUCTOARE DE MAȘINI

Producția industrială în construcția de mașini este, în general, realizată prin două procese fundamentale, bine conturate: prelucrări și asamblări. Ea poate fi organizată într-un flux de fabricație care să conducă la obținerea unei ritmicități accentuate, prin reducerea stăgărărilor caracteristice discontinuității procesului. În acest scop, pentru a rezolva problemele legate de asigurarea cu informații a nivelelor de decizie este necesar mai întâi să stabilim din punct de vedere organizatoric și tehnologic anumite considerente, care să stea la baza întregii concepții de introducere a calculatorului.

Astfel, o caracteristică comună o reprezintă structura arborescentă a produselor, în a căror componență intră ansamble, subansamble, repere (din fabricație proprie, din colaborări, din aprovizionare) situate pe diferite nivele de montaj. Unele repere se pot întâlni pe nivele diferite ale structurii produsului, iar între duratele de fabricație ale componentelor pot exista diferențe mari.

Un alt element comun sînt tehnologiile de fabricație, care se aseamănă foarte mult; pentru unele există reglementări (standarde), iar pentru altele, în cele mai multe cazuri deosebiri de la o întreprindere la alta nu sînt esențiale din punct de vedere formal, al informației utilizate.

De asemenea, există criteriile comune pentru luarea deciziilor referitoare la desfășurarea procesului de producție: îndeplinirea cerințelor beneficiarilor, exprimate în contracte economice cu termen de livrare, utilizarea eficientă a resurselor de producție, asigurarea aprovizionării cu materii prime și materiale la termenele necesare desfășurării normale a producției și în mod convenabil din punct de vedere economic, uniformizarea încărcării capacităților de producție, diminuarea la valori optime a stocurilor, scurtarea ciclului de fabricație, reducerea cheltuielilor auxiliare etc.

Pe lângă acești factori comuni există și factori specifici fiecărei întreprinderi, legați fie de latura organizatorică, fie de unele condiții sau restricții particulare impuse procesului de producție. Factorii care favorizează introducerea fabricației asistate de calculator sînt direct legați de întreprinderea la care se aplică sistemul. La întreprinderile menționate ei au fost în principal: stabilirea unei documentații tehnice, economice și informatice complete, promovarea unor tehnologii ce permit realizarea de fluxuri omogene, posibilitatea de creare a unui sistem de conducere unitar pentru un anumit nivel de conducere, funcție sau post, existența unei dotări corespunzătoare cu tehnică de calcul (îmbogățită treptat, odată cu abordarea de noi probleme).

ETAPELE ȘI ELEMENTELE FABRICAȚIEI ASISTATE DE CALCULATOR LA ÎNTEPRINDEREA MECANICĂ MÎRȘA

Astăzi se poate spune că, spre exemplu, întreprinderea mecanică Mîrșa dispune de echipamente capabile să realizeze începînd de la culegerea de date și pînă la procedee complicate de modelare-simulare pe calculator. Pe baza rețelei interne de terminale, culegerea sau consultarea informațiilor se pot face exact din punctele unde acestea sînt generate sau unde este nevoie de ele. De asemenea, dotarea cu tehnică de calcul a permis întreprinderii să abordeze aproape toate componentele de bază sau auxiliare ale procesului de producție: programare, lansare, aprovizionare, personal, proiectare, urmărire etc. Un alt

factor care a permis introducerea F.A.C. l-au constituit receptivitatea și adeviunea conducerii întreprinderii la introducerea informaticii, pregătirea în acest domeniu a întregului personal (începînd cu cadrele de conducere) implicat, prin măsuri organizatorice, în culegerea și prelucrarea datelor, în însușirea și aplicarea metodelor de luare a deciziilor pe baza informațiilor furnizate de calculator. De exemplu, începînd de la proiectare și pînă la expedierea produselor, personalului muncitor i s-au stabilit și atribuții referitoare la asigurarea cu informații a sistemului; pentru proiectanți s-au introdus norme specifice privind completarea documentației necesare prelucrării pe calculator; toți lucrătorii ce au legătură cu aceste activități au fost instruiți și au primit sarcini de serviciu pe această linie.

În domeniul prevederii, sistemul realizat permite, prin simulare, să se anticipeze modul în care este posibil să se realizeze pe o anumită perioadă producția în condițiile cerute de principalii indicatori economici planificați. Astfel, se pot obține variante de plan și se poate aprecia dacă utilizarea capacităților de producție se va face la nivelul estimat. În acest proces de simulare se pot impune o serie de restricții care în mod real pot apare: dereglări în procurarea unor materiale, condiții de realizare a unor produse la termenele cerute de organul superior. Simularea ajută compartimentele de resort să evidențieze, printr-un studiu analitic, toate străngările în procesul de producție, precum și eventualele colaborări necesare în vederea realizării în bune condiții a planului de producție.

● În domeniul pregătirii, prin intermediul bazelor de date tehnologice s-a creat posibilitatea, pe de o parte de efectuare a unor modificări dinamice și de editare a documentației tehnologice și tehnice-constructive, iar pe de altă parte, de obținere a unor informații utile, la locul unde sînt necesare, referitoare la pregătirea, programarea și lansarea fabricației, precum și la asigurarea în timp util a producției cu resurse pentru a se stabiliza continuitatea fluxurilor de producție și a se evita stăgărăle.

Întreaga documentație tehnică și tehnologică pentru toate produsele întreprinderii este înmagazinată pe suporti magnetici. Acest volum imens de informații, întreținut prin ținerea la zi a tuturor modificărilor tehnologice sau constructive, ce apar, servește diferiților utilizatori pentru consultări periodice sau la cerere, referitoare la anumite liste de tip: consum normal sau necesar de materiale, forță de muncă, S.D.V.-uri, repere, subansamble, utilaje etc. Consultarea se face atît în mod „batch” pentru liste mai lungi, cît și „on-line” pentru consultări individuale sau pentru obținerea unor liste sintetice mai reduse de care beneficiază diversele compartimente: cel de aprovizionare tehnică-materială — privind necesarul de aprovizionat pentru o anumită structură de plan; cel de producție și secțiile de producție — privind reperele ce trebuie realizate de către, fiecare secție, atelier, loc de muncă, necesarul de S.D.V.-uri și materiale, programarea în timp pe utilaje și formații de lucru; cel de programare-lansare — pentru obținerea bonurilor de materiale și manoperă și a graficelor de încărcare a capacităților de producție; atelierele de proiectare tehnologii — pentru obținerea nomenclatorului de repere și operații tehnologice, generarea de tehnologii și repere noi; atelierele de proiectare constructivă — pentru obținerea nomenclatorului de repere comune, standardizate, turnate, debitate, forjate etc., realizarea desenelor de execuție pentru reperele elementare și pentru montaj.

Pe baza acestor informații, pentru pregătirea și bunul mers al producției, la nivelul fiecărui compartiment se pot efectua analize și lua decizii operative privind: aprovizionarea cu materiale, realizarea sau recondiționarea S.D.V.-urilor, organizarea muncii pe schimburi și formații de lucru, planul de reparații ale utilajelor, încădrarea în normele de consum de materiale, energie, combustibil, asigurarea cu comenzi și a desfacerii produselor, planificarea concediilor, organizarea stocării produselor finite, reperele neterminate și subansamblelor. Pentru a răspunde cît mai rapid la aceste solicitări se lucrează cu fișiere înlân-

tuite și cu pachete de programe de consultare dinamică a informațiilor de la terminal. Culegerea și concentrarea datelor se fac pe echipamente specializate de concentrare și prelucrare primară. Se utilizează modele de programare a producției de tip grafo-vectorial. S-a realizat, de asemenea, un model matematic pentru amplasarea optimă a reperelor planificate, la debitarea din formatele de tablă existente în stoc, pentru reducerea pierderilor de metal.

● În domeniul **execuției producției**, sistemul realizează urmărirea operativă a realizării acesteia (actualizând în permanentă baza de date cu producția realizată și cu cea neterminată), la nivelul fiecărui atelier, reprogramându-se reperele neexecutate sau rebutate. În această etapă sînt asigurate toate cerințele informaționale pentru ca fiecare loc de muncă să fie asigurat cu ceea ce este necesar astfel ca reperele ce trebuie executate să fie predate la timp, iar procesul de producție să se desfășoare ritmic, fără salturi sau staționări. Dacă totuși apar unele perturbații, ele se pot remedia printr-o reprogramare, cu reevaluarea tuturor resurselor. Deciziile ce se iau pe baza informațiilor furnizate sînt la nivelul șefilor de secție, maștrilor și șefilor de echipă.

ECHIPAMENTE ȘI PROGRAME

Din punct de vedere **hard**, sistemul informatic al întreprinderii mecanice Mirșa a fost prevăzut să funcționeze cu următoarea dotare tehnică: calculator FELIX C-512, concentratoare de date de tip CD-80 și SIDM, minicalculatoare I-102F, terminale de tip DAF-2010, roboți de sudură, vopsitorie și alimentarea mașinilor cu comandă numerică. În cea mai mare parte aceste echipamente au fost procurate și se găsesc în funcțiune; lor li se adaugă o întreagă rețea internă de linii care leagă oficiul de calcul al întreprinderii cu toate secțiile și compartimentele implicate în procesul de prelucrare automată a datelor.

Din punct de vedere **soft**, pentru realizarea modulelor și aplicațiilor din cadrul sistemului s-au proiectat pachete de programe specifice celor 3 sisteme de calculatoare: FELIX, mini, micro. Între aceste pachete de programe există o deplină corelare, prin aceea că informațiile ce se utilizează în cele trei tipuri de sisteme sînt prelucrate în comun, asigurându-se o perfectă compatibilitate a suporturilor tehnice. În acest sens prelucrarea datelor are loc la 3 niveluri:

1) nivelul **prelucrării primare**, — pe mașini de perforat și pe concentratoare de date — are drept scop de a prelua datele din sistem, de a face o primă verificare și corectare a acestora și de a le stoca pe diferiți suporturi. De asemenea, se pot activa proceduri de modificare și actualizare a informațiilor din baza de date. Punctele de preluare-actualizare sînt dispersate în locurile unde aceste informații se generează;

2) nivelul **prelucrării secundare** — pe minicalculator și digigraf — are drept scop efectuarea de conversii de suport, efectuarea de calcule tennice necesare proiectării asistate de calculator și obținerea soluțiilor optime de proiectare (inclusiv a desenului de execuție). Tot la acest nivel se obțin benzile perforate pentru mașinile-unelte cu comandă numerică;

3) nivelul **prelucrării globale** — care permite realizarea pe sistemul FELIX a tuturor aplicațiilor de complexitate mare și obținerea rapoartelor necesare luării de decizii la fiecare punct de conducere. De asemenea, se pot efectua proceduri de simulare și de analiză globală a întregului sistem de producție, se pot face consultări „on-line” pentru a obține o imagine imediată a unei anumite situații existente. Pachetele de programe care au fost realizate (scrise în limbajele: ASSIRIS, COBOL, FORTRAN, COBOL-mini, FORTRAN-mini, macro-18, macro-mini), se execută sub controlul sistemelor de operare SIRIS II, RSX 11, SFDX 18.

Funcționarea rețelei de echipamente asigură exploatarea operativă a întregului sistem; o rețea de linii de comunicație internă leagă sistemele de calcul și de culegere a da-

telor cu diferite puncte de control și decizie din întreprindere, potrivit responsabilităților stabilite pentru culegerea de date și pentru consultarea-actualizarea de informații. În acest sens s-au întocmit grafice săptămânale de furnizare a datelor, s-a împărțit sistemul pe aplicații și s-a numit câte un responsabil de aplicație din cadrul oficiului de calcul, care coordonează întreaga aplicație în: culegerea de date, asamblarea de lucrări, modificări de programe.

Procesul de prelucrare se desfășoară astfel: din diferite puncte — locuri de muncă, ateliere, secții, ateliere de proiectare, magazii, servicii — se culeg informațiile pe console tip DAF-2010, care sînt cuplate la concentratoare de date CD-80 și la un SIDM realizat pe minicalculatorul I-102F; se obțin astfel benzi magnetice cu fișiere de date necesare prelucrării în mod „batch” pe sistemul FELIX-C-512, care apoi sînt preluate de către coordonatorii de aplicații și prelucrate pe sistemul FELIX, pentru a obține actualizarea fișierelor bazei de date tehnologice.

Prin intermediul terminalelor instalate în atelierele de proiectare, proiectanții pot activa proceduri de calcule tehnico-științifice pentru rezolvarea problemelor de proiectare ce necesită un volum mare de prelucrare (calcule de rezistență, calcul de arbori, de roți dințate ș.a.). Tot aici, prin utilizarea unui limbaj de descriere a piesei se pot obține benzi magnetice cu descrierea pieselor, care să fie utilizate pentru obținerea desenului de execuție a piesei pe DIGIGRAF. În continuare — la termene stabilite sau la cerere — se execută diferite proceduri de listare a rapoartelor necesare derulării aplicațiilor de aprovizionare, pregătirea fabricației, programare, lansare, urmărire — rapoarte ce servesc factorilor de decizie în stabilirea măsurilor ce se impun. În cadrul urmăririi are loc preluarea zilnică de la terminale a datelor, efectuată „on-line”, în urma căreia se procedează la reprogramarea periodică a producției.

NECESITATEA ÎMBUNĂTĂȚIRII BAZELOR DE DATE

Așa cum am mai arătat, din punct de vedere conceptual și al realizărilor efective — ținînd cont și de resursele la care se putea apela, precum și de corelarea cu ceilalți factori ai sistemului din întreprindere — acest stadiu al sistemului informatic constituie un anumit nivel posibil a fi atins în prezent. Trecerea la o nouă fază se impune atît datorită decalajelor ce se creează între elementele sistemului, ca urmare a diverselor dezvoltări — economice, tehnologice, de conducere — prin apariția unor dezacorduri ce trebuie anihilate, cit și în special datorită complexității problemelor pe care le ridică în prezent fabricația asistată de calculator și care nu au putut fi rezolvate în mod complet din prima fază. Astfel, neajunsurile ce se manifestă în utilizarea bazelor de date existente la noi în țară — de tip SCF, SOCRATE, colecții de fișiere — creează dificultăți în actuala fază de abordare a F.A.C., întrucît: alocarea statică a fișierelor nu permite o suficientă flexibilitate în utilizarea eficientă a suportului de adresare directă; consultarea informațiilor din baza de date din diferite puncte distribuite într-un anumit spațiu, problemă deosebit de actuală a informaticii distribuite, se face destul de greoi și numai prin pachete specializate; sistemul de operare „batch” nu permite alocarea dinamică a resurselor de memorie, în funcție de necesitățile existente la un moment dat, ducînd la șiruri de așteptare mari; utilizatorul nu poate declanșa în mod util unele acțiuni privind desfășurarea în continuare a prelucrării, decît dacă ele au fost prevăzute din timp (de exemplu: avarii, schimbarea direcției de prelucrare în funcție de un rezultat obținut); nealinierea actualiei baze de date la standardele internaționale face imposibilă preluarea unor pachete de programe de mare interes.

Faptul că fabricația asistată de calculator a depășit faza conceptuală și, așa cum a fost prezentată, ea funcționează în mod real în întreprinderea mari, cu peste șapte-opt mii

de muncitori, dovedește nivelul de afirmare și pașii importanți ce s-au făcut în această direcție; realizările nu vor putea fi însă pe deplin fructificate decât cu anumite restricții impuse de lipsurile actualelor baze de date (în prezent, în multe întreprinderi există aplicații care pot asigura o fabricație asistată de calculator, dar acestea nu pot fi înglobate într-un tot unitar spre a forma un sistem util de producție; deși există echipamente de culegere-consultare a datelor, ele nu pot fi înglobate într-un sistem „on-line” de integrare-informare).

Principalele îmbunătățiri care ar trebui aduse bazelor de date pentru a asigura trecerea la o fază superioară a F.A.C. sînt:

- alocarea dinamică a fișierelor bazei de date, în funcție de necesitatea de suport disc apărută la un moment dat;

- utilizarea sistemelor de operare de tip „multi-user”, pentru a permite accesul independent la baza de date;

- alocarea dinamică a resurselor de memorie, în funcție de lungimea programelor solicitate la un moment dat;

- interconectarea, prin formarea unei rețele, a bazelor de date de la diferite întreprinderi cu aceeași subordonare;

- grefarea, pe nucleul bazei de date, a unor pachete de programe capabile să genereze suportul tehnic — benzile perforate pentru acționarea mașinilor-unelte cu comandă numerică și cele pentru realizarea desenelor de execuție ale diferitelor piese.

Sistemul de calcul și de bază de date care ar răspunde acestor cerințe ar fi unul asemănător cu cel al calculatorului PDP 11/45, cu următoarea configurație: memorie internă de 4 MO, un număr foarte mare de discuri de masă cu peste 300—400 MO, seturi de multiplexoare cu 16 căi, benzi magnetice, imprimante și un număr important de terminale.

Pasul următor care ar trebui făcut în fabricația asistată de calculator îl constituie trecerea în măsură cât mai mare la preluarea automată a informațiilor necesare întregului sistem. Acest lucru presupune introducerea de echipamente de automatizare de tipul traductoarelor, convertoarelor analog-numerice, numărătoarelor pentru benzi rulante — echipamente ce transformă greutatea materialelor, produsele și semifabricatelor în semnale electrice analogice care se preiau direct din cadrul proceselor și pot fi prelucrate. Într-un astfel de sistem nu ar mai apare întirzieri datorate preluărilor datelor; deciziile ar fi, deci, cât mai reale și bazate pe situația existentă în acel moment. Întregul proces poate funcționa ca un sistem cibernetic, cărui însă omul are posibilitatea de a-i da direcția pe care o consideră necesară în momentul respectiv.

Un alt pas care urmează să fie făcut este creșterea gradului de automatizare a proceselor tehnologice în care se presupune integrarea completă a procesului de producție de la preluarea, prelucrarea și comanda automată a execuției.

Pentru realizarea acestor pași va fi necesară, pe lângă dotarea cu echipamente necesare, și crearea unui soft responsabil, capabil să coordoneze activitatea de automatizare care să se adapteze la cerințele sistemului ce se va introduce.

dr. ec. Ioan GRECU
directorul Centrului teritorial
de calcul electronic Sibiu

Productivitatea fizică a muncii și consumul de manoperă pe operații

NIVELUL productivității muncii nu este un scop în sine, ci un indicator al eficienței muncii sociale, aflîndu-se într-un raport de cauzalitate invers proporțional cu cheltuielile sociale. Se pot concepe și introduce astfel de mașini, astfel de măsuri organizatorice care să conducă la atingerea unor nivele impresionante ale productivității muncii la un anumit loc productiv, dar dacă rezultatele vor fi obținute în detrimentul eficienței economice de ansamblu,

ele nu vor constitui din acest punct de vedere un progres. (De altfel, metodologia de evidență a cheltuielilor lasă o porțiță deschisă celor ce vor să mascheze eforturile făcute pentru creșterea productivității și să afișeze doar rezultatele, care uneori „acoperă” un indicator calitativ lăsînd descoperit altul).

Programul privind creșterea mai accentuată a productivității muncii și perfecționarea organizării și normării muncii în perioada 1983—1985 și pînă în 1990 pune un accent deosebit pe reducerea, în condiții de eficiență maximă, a consumului de manoperă pentru fabricarea tuturor produselor, în care scop se prevede ca prin plan să se stabilească productivități fizice pentru produse sau grupe de produse, exprimate prin norme de consum de muncă pe produs, precum și norme de producție pe mașini, utilaje și instalații.

Ținînd seama de numărul foarte mare de produse, cu gama lor de sortotipodimensiuni, ca și de ritmul ridicat al înnoirii acestora, considerăm util ca la determinarea consumului de manoperă să se utilizeze module tipizate, referitoare la operații. Pe această bază, productivitatea muncii în expresie fizică ar putea fi calculată (atît pentru planificare, cît și pentru evidența rezultatelor) nu numai în industrie, ci și în celelalte ramuri productive.

Din punct de vedere tehnologic și al muncii, procesele de producție parțial se împart în operații. Operația este comună mai multor repere, se regăsește în activitatea mai multor secții, întreprinderi și chiar ramuri. Analiza pe operații prezintă avantajul că de aceeași problemă, pe total economie, se vor ocupa (în colective și situații diferite) foarte mulți specialiști, iar prin „amalgamare” se va putea ajunge la rezultate de vîrf.

INVENTARIEREA CONSUMULUI DE MANOPERĂ PE OPERAȚII

Metodologia pe care o propunem are în vedere următoarele etape: 1) inventarierea consumului de muncă pe operații; 2) analiza de caz a fiecărei operații în parte, din punct de vedere tehnologic, organizatoric, al calificării; 3) găsirea de soluții care să conducă la creșterea productivității muncii — la nivelul stabilit prin program — pentru fiecare operație, în condiții de eficiență economică.

Etapă de inventariere a operațiilor este necesară în vederea stabilirii priorităților de analiză: atenția se va concentra asupra operațiilor tehnologice cu ponderea cea mai mare în consumul total de manoperă, lăsîndu-le la urmă pe cele cu pondere mică și neglijîndu-le pe cele nesemnificative.

Pentru inventariere se constituie colective cuprinzînd cei mai buni specialiști din tehnologia operației respective. Sursele de date sînt rapoartele (bonurile) de lucru efectiv plătite și statele de plată ale personalului neproductiv, pe categorii de personal.

Tabelele cuprinzînd datele consumului de manoperă pe operații — în ordinea descrescîndă a consumului de manoperă al acestora (ore lei — pe luni și total) — se completează pe fiecare formație de lucru, apoi se centralizează pe ateliere, secții (sau subunități corespunzătoare din ramurile neindustriale), întreprinderi. (Există posibilitatea ca ordinea de prioritate a operațiilor de la un nivel inferior să nu se mai mențină la nivelul organizatoric superior). Dacă analiza este ordonată și coordonată de un nivel organizatoric superior, centralizarea se va face pînă la această treaptă. Desigur, ar fi de dorit ca nivelul să fie cel de ramură, întrucît calitatea și cantitatea forțelor antrenate în rezolvare — considerabil superioare celor ce pot fi mobilizate la fiecare întreprindere — ar da posibilitatea găsirii unor soluții de excepție.

ANALIZA FIECĂREI OPERAȚII ÎN PARTE

Această a doua etapă începe cu constituirea colectivelor pe operații, în care vor fi antrenate la nivelul formațiilor de lucru muncitori și maștrii cu o bogată experiență productivă (putîndu-se face colective comune pe mai multe

formații identice sau pe schimburi), iar pe măsură ce se trece la nivele organizatorice superioare — tehnologi, proiectanți și alți specialiști. Colectivele vor fi instruite în legătură cu temele comune (organizarea și amenajarea tehnică a întreprinderilor, suprafețele, capacitățile, sistemele de producție, principiile de organizare a proceselor de producție în spațiu și timp, metode de determinare a capacității de muncă, organizarea ergonomică a muncii, disfuncțiile sistemului om-solicitări) și cu teme specifice (tehnologii curente și de perspectivă, inclusiv — la nivele superioare — cele pe plan mondial). Se trece apoi la analiza propriu-zisă pe fiecare operație, din punct de vedere tehnologic, organizatoric și al calificării. Este necesar să se evite atât simplificarea excesivă a analizei, care ar putea duce la neluarea în seamă a unor factori determinanți (cum ar fi gradul de înzestrare tehnică a procesului de muncă), cât și o adîncire excesivă a studiului (de pildă, acesta nu trebuie neapărat să meargă pînă la analiza ergonomică pe mișcări, complexe de mînuiri sau mînuiri, decît în cazurile în care ar exista resurse care să prezinte importanță).

Rezultatele analizei vor trebui să se regăsească într-o fișă conținînd următoarele elemente: denumirea operației; locul de producție (formație, subunitate etc.); locul operației în procesul de producție (de bază, auxiliară, de deservire, anexă); gradul de înzestrare tehnică (manual, manual-mecanic, mecanic, semiautomat, automat); utilaj (categoria și tipul, anul de fabricație, numărul); scule, dispozitive, verificatoare (denumirea, anul de fabricație, numărul); dispozitive de mică mecanizare (idem); schimbul în care s-a făcut analiza (I, II, III); consumuri de manoperă, consumuri de energie (pe oră și total); ponderea operației (%) în volumul total de muncă, în volumul mijloacelor fixe, în consumul de energie, în total suprafață de producție; defalcarea normei de timp a operației (timp: de pregătire și încheiere, operativ, de deservire, de intrerupere); compararea gradului de calificare (timpul normat și cel efectiv, pe categorii de calificare).

Această situație, întocmită la nivel de formație, se va centraliza succesiv la nivelele organizatorice superioare. Desigur, în funcție de specificul procesului de producție apare uneori imposibilitatea de a cumula toate elementele din fișă, deoarece aceeași operație — ca denumire tehnologică — poate avea particularități ce trebuie evidențiate separat. În acest caz, centralizarea se face numai pentru elementele strict comune.

GĂSIREA SOLUȚIILOR DE CREȘTERE A PRODUCTIVITĂȚII MUNCII

Nivelele de performanță pe care va trebui să le atingă acest indicator — de pildă, așa cum prevede programul, pînă la anul 1990 productivitatea muncii pe o persoană în industrie urmează să depășească dublul celei din 1980 — reprezintă un obiectiv nu numai de prestigiu, ci de necesitate, o condiție pentru situarea României în rîndul țărilor dezvoltate economic. Iată de ce aceste nivele vor trebui să ghideze căutarea soluțiilor. Dacă, de pildă, se va reuși dublarea productivității pentru operațiile care însumează 80% din totalul manoperei, aceasta va însemna de fapt 40—50% creștere de productivitate pe total personal muncitor.

Prin selecție și însumare se pot stabili complexe de soluții care să se încadreze într-una din următoarele situații: îmbunătățirea tehnologiei existente, reorganizarea locului de muncă și însușirea de către executanți a noi deprinderi; schimbarea în totalitate a tehnologiei, organizării și calificării existente: reproiectarea produsului, cu toate implicațiile ce decurg din aceasta privind realizarea lui prin procese cu operații de înaltă productivitate. În oricare din aceste variante, soluția aleasă trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- cheltuielile implicate să poată fi recuperate în minimum de timp, astfel ca efectele economice pozitive să se evidențieze, măcar în parte, în cursul aceluiași an;
- calitatea să se mențină cel puțin la nivelul existent;

— creșterea productivității la o operație să nu implice apariția de noi operații sau consum suplimentar de manoperă la operațiile următoare.

EXPERIMENTAREA, OMOLOGAREA ȘI GENERALIZAREA SOLUȚIILOR

Dacă etapele de inventariere și analiză se desfășoară prin procedeul de cumulare, pornind de la formație la întreprindere, soluțiile de creștere a productivității muncii vor trebui tratate diferit, în funcție de produs sau de ponderea diferită a operațiilor la diverse nivele organizatorice și locuri de muncă. Colectivul de analiză de la nivelul organizatoric superior va selecta sau combina soluțiile găsite, stabilind care dintre ele să fie experimentate, iar cînd este cazul va concepe soluții cu un grad mai ridicat de eficiență.

Experimentarea trebuie făcută în condiții etalon de dotare, organizare și calificare.

Omologarea este de competența nivelului de decizie care a dispus analiza (secție, întreprindere, centrală, minister).

Propunem elementele metodologice de mai sus ca un mod profesional de abordare a problemei productivității muncii — pentru substituirea obișnuitelor planuri de măsuri cu conținut general și modest — în speranța de a contribui la formarea unei baze pe care, prin contribuție colectivă, se poate construi de către cei interesați o metodologie proprie adecvată.

ing. Vasile ANDARACHE
ec. Dumitru VRINCEANU
Piatra Neamț

Cerințe organizatorice privind retribuirea muncii în acord global

APLICAREA generalizată a formei de retribuire în acord global impune acțiuni convergente pentru asigurarea cadrului organizatoric și informațional necesar îndeplinirii scopurilor urmărite.

În cele de mai jos prezentăm elemente metodologice rezultate atît din norme și instrucțiuni în vigoare, cît și din cercetări proprii.

Informațiile relative la prevederile contractuale și la modul de realizare a lor sînt conținute în documente de planificare, de evidență tehnico-operativă și contabilă. **Sarcinile cantitative de producție**, nominalizate în unități fizice, sînt înscrise în planul de producție al unității economice. Pentru a răspunde cerințelor contractuale privind departajarea sarcinilor pe categorii de personal (formații de muncă din activitatea de bază, formații de muncă din activitatea auxiliară, personal cu atribuții de interes general la nivelul compartimentelor de producție și la nivelul unității), planul urmează a fi defalcat pe subunități și categorii de personal, luînd în considerare sarcinile individuale corespunzătoare structurii organizatorice (pe meserii și categorii de calificare), precum și modelele de programare și ordonanțare a producției. Prin calcule de optimizare rezultă soluții care asigură încărcarea echilibrată a personalului cu sarcini cantitative în vederea îndeplinirii obiectivelor unității. În formularea și soluționarea de modele privind repartizarea sarcinilor și constituirea formațiilor de muncă un rol important îl are sistemul de **norme și normative privind consumurile de muncă**. Acesta este conținut în fișiere ale structurii tehnologiilor de fabricație, în planul de muncă și retribuire și în documente cu caracter normativ emise de forurile tutelare. Din fișiere se extrag normele de timp de muncă pe categorii tarifare și produse (rețere), impuse de condițiile de desfășurare a tehnologiilor de fabricație: succesiunea operațiilor, modul de imbinare a lor (secven-

tial, în paralel sau mixt), mărimea lotului de fabricație, durata ciclului de producție etc. Asociind fiecărei categorii tarifară retribuția tarifară orară, conform evidenței personalului, se obține posibilitatea echivalării sarcinilor de producție în consum de manoperă (directă). Pentru acțiuni la care sarcinile de producție sînt exprimate în norme de producție (Np), este necesară transformarea lor în norme de timp (Nt), avînd în vedere faptul că acestea sînt mărimi inverse ($Nt=1/Np$). Spre exemplu, dacă la un strung, în 8 ore norma de producție este de 46 bucăți, atunci norma de timp va fi $Nt=8/46=0,17$ ore/bucată. Normele de deservire și de personal sînt determinate avînd în vedere sarcinile stabilite în fișele posturilor de muncă și cerințele unității.

Necesarul de muncitori direct productivi (Nm) se stabilește în funcție de producția fizică (exprimată în ore-normă și defalcată pe categorii tarifară de calificare) și de fondul de timp disponibil al unui muncitor (Ft) în perioada de calcul, corectat cu indicele mediu de îndeplinire a normelor (k): $Nm=q.Nt/Ft.k$.

Cînd locurile de producție, în număr Nl, sînt deservite fiecare de Nn lucrători în Nz zile pe perioada de plan cu s schimburi pe zi, atunci: $Nm=Nl.Nn.Nz.s/Ft.k$.

Personalul care lucrează după norme de deservire și de personal, personalul tehnico-productiv, maistrilor, personalul de conducere și administrație se determină pe baza normelor și normativelor aprobate pentru formația de muncă normată sau în procente față de numărul de muncitori direct productivi.

Fondul de retribuție planificat, inclus în contract, se stabilește pe baza tarifului de acord global pe unitate de produs, după procedura următoare:

- se calculează retribuțiile directe pe unitatea de produs, pe baza normelor de timp pe produse și operații de o anumită categorie tarifară și tarifelor de retribuție orară corespunzătoare operațiilor;

- retribuțiile indirecte, cuprinse în planul de muncă și retribuție pe categorii de personal, se repartizează pe produse în funcție de mărimea și structura retribuțiilor directe;

- tariful de acord global pe unitatea de produs rezultă prin însumarea retribuțiilor directe și indirecte aferente.

La repartizarea fondului de retribuție planificat pe formații de muncă și categorii de personal se au în vedere sarcinile cantitative ale unității, defalcate pe subunități. Prin aplicarea tarifului de acord global pe unitatea de produs la mărimea producției fizice pe structură rezultă suma, în mărime absolută, a retribuției planificate pe formații de muncă.

Structura pe activități este dată de structura tarifului de acord global din calculele de determinare a acestuia. Suma retribuțiilor repartizate trebuie să coincidă cu fondul de retribuție planificat, precizat în planul de muncă și retribuție.

Organizarea activității de control asupra modului de încheiere a contractului de acord global presupune verificarea felului în care unitatea economică este asigurată cu personal. În acest scop, pe baza producției contractate (în concordanță cu prevederile programului de producție și desfacere), echivalată în ore-normă, se determină necesarul de muncitori direct productivi. Acesta se compară cu numărul de muncitori direct productivi existenți în unitate. Diferența în plus are implicații negative asupra realizării nivelului planificat al productivității muncii; pentru evitarea unei astfel de situații, unitatea economică urmează să ia măsuri pentru redistribuirea excedentului de forță de muncă. În cazul personalului direct productiv, existentul se compară cu necesarul calculat pe baza normelor și normativelor, prevăzute în planul de muncă și retribuție. Cînd necesarul este mai mare decît existentul, conducerea unității urmează să studieze cu precădere posibilitățile de a realiza sarcinile cu același personal.

În îndeplinirea prevederilor contractuale, organizarea acțiunilor presupune urmărirea modului în care sînt realizate condițiile, avînd în vedere mărimea indicatorilor efectivi la care se referă acestea.

Pentru personalul muncitor retribuit în acord global, fondul de retribuție convenit (admisibil) se determină în funcție de indicii de îndeplinire a producției fizice, calculat pe baza consumului de manoperă. În acest scop, din fondul de retribuție prevăzut se exclud sumele care se eliberează la nivelul planificat (sporuri, compensații, indemnizații pentru plata concediilor de odihnă), rezultînd fondul de retribuție de calcul. La calculul indicelui producției fizice se stabilește, în prealabil, producția fizică de calcul, adică cea realizată, care corespunde prevederilor contractuale (ca mărime și calitate) pe structură sortimentală. Înmulțind producția fizică de calcul cu tariful de acord global pe unitatea de produs, rezultă manopera convenită în acord global pentru realizarea sarcinilor cantitative. Indicele de îndeplinire a producției fizice se obține raportînd retribuția totală efectivă convenită la cea planificată.

La celelalte categorii de personal, retribuțiile convenite sînt calculate în funcție de indicii de îndeplinire a planului de export, a planului producției fizice (pe total unitate sau subunitate), a valorii producției nete și a valorii producției marfă vindută și încasată. În calculul acestor indici, după metodologia aferentă, se iau în considerare realizările consemnate în evidența contabilă (dări de seamă, evidența costurilor de producție, evidența producției marfă), cu respectarea cerințelor prevăzute în legislație și ale normelor metodologice stabilite de forurile tutelare. Astfel, realizarea planului de export, conform dării de seamă, trebuie să fie avizată de către organele bancare și de statistică; dacă pînă la plata chenzinei a 2-a evidența costurilor de producție nu asigură condiții pentru obținerea informațiilor necesare, valoarea producției nete efective se determină conform metodei de producție, scăzînd din valoarea producției globale efective cheltuielile materiale aferente, calculate pe baza ponderii planificate a acestora la 1000 lei producție globală; dacă din datele contabile pentru ultima lună luată în calcul nu reies elementele necesare determinării valorii producției marfă vindută și încasată, efective, atunci mărimea acestui indicator se stabilește pe baza extrasului de cont primit de la banca finanțatoare.

Fondul de retribuție convenit se stabilește în raport cu realizările fiecărei formații de muncă ce lucrează în acord global, indiferent de gradul de realizare a sarcinilor pe ansamblul unității, iar cel pentru personalul de interes general — în raport cu gradul de realizare a obiectivelor unității. La fiecare categorie de personal, fondul de retribuție convenit se corectează cu indicii de îndeplinire a condițiilor contractuale (dacă apar nerealizări). În calculul indicilor, gradul de nerealizare a condițiilor (încadrarea în normele de consum și calitate, realizarea producției pentru export, respectarea termenelor, încadrarea în cheltuielile planificate la 1000 lei producție marfă etc.) se aplică cotei de penalizare aprobate, rezultînd indicii de diminuare a fondului de retribuție convenit. Indicii sumă, pentru fiecare categorie de personal, înmulțit cu retribuțiile convenite, dă retribuția de plată. În calculul indicelui (condiției) producției fizice, se ia în considerare producția marfă exprimată la prețuri de producție.

Retribuțiile individuale, în cadrul formațiilor de muncă și de categorii de personal, se stabilesc pe baza evidenței operative a realizărilor sau proporțional cu retribuția tarifară (inclusiv indemnizația de conducere). Pentru corectarea lor determinare este necesară o evidență riguroasă la nivelul locurilor de producție, astfel încît retribuțiile individuale să fie corelate cu contribuția fiecărui om la realizarea sarcinilor.

Adaptarea sistemului de organizare și conducere, a sistemului informațional la cerințele pe care le presupune aplicarea acordului global în unitățile economice impune ca informațiile necesare să fie astfel furnizate, încît să se asigure atingerea obiectivelor propuse. Aceasta accentuează rolul și importanța tratării automate a datelor.

Victoria OPREAN
Dumitru OPREAN

Abordarea interdisciplinară a creativității

CREATIVITATEA — premisă de prim ordin pentru înfăptuirea imperativelor economico-sociale actuale, creativitatea ca stare de fapt și ca sursă nesecată a progresiei performanțelor în orice domeniu de activitate, este tot mai puternic marcată de caracterul colectiv și de abordarea multilaterală și multicriterială a obiectivelor, care îi conferă îndrăzneala și puterea de a se elibera de dogme, false postulate și pseudolegăți. Disponibilitatea, capacitatea, voința de a perfecționa și innoi, dirzenia în a susține, proba și impune prin valoarea lor intrinsecă ideile novatoare, neastimpărul până la a le vedea materializate și aducătoare de foloase rămân, desigur, și vor rămâne atribute definitorii ale creatorului individual; dar ele se fortifică sinergic atunci când se însumează prin aportul reprezentanților mai multor discipline științifice și tehnice din cele mai diverse, ale practicienilor.

O recentă manifestare științifică¹⁾ a scos puternic în evidență aspecte semnificative ale educării, stimulării și manifestării creativității. Ca o primă dimensiune au fost subliniate rolul acestora în procesul de învățămînt, rolul pedagogului, al măiestriei sale didactice în formarea noului specialist, necesitatea de a se intensifica preocupările în direcția dezvoltării fenomenului creativ, a transformării creativității într-o activitate largă, de masă, pătrunsă de spiritul revoluționar (acad. R. Voinea). Tehnologia didactică fără măiestria didactică nu asigură eficiența procesului instructiv-educativ; toate schemele, metodele, procedeele de predare, aplicare și verificare a cunoștințelor ce sînt prezentate într-un manual de metodă nu sînt singurele posibile, nu reprezintă soluții opționale pentru toate cazurile și nu pot suplini măiestria didactică a profesorului (dr. docent A. Țugulea).

Activitatea didactică s-a dovedit a fi un stimulent activ pentru mari descoperiri, contactul cu studenții obligîndu-l de multe ori pe profesor să privească dintr-un punct de vedere nou fenomenul abordat (conf. dr. C. Golovanov). Mai important încă este ca studenții înșiși să își asimileze spiritul creator, metodele de stimulare a gândirii novatoare, pentru ca, în viitoarea practică profesională, să facă uz de ele în folosul societății. La Institutul politehnic Iași, de pildă, s-a dezvoltat activitatea de inventică în rîndurile studenților, ca și în cadrul unei școli postuniversitare ai cărei absolvenți au dus județul pe un loc de frunte în ce privește densitatea creației tehnice (prof. V. Belousov). De asemenea, la Institutul de arte plastice din Cluj-Napoca s-a pus un accent deosebit pe pregătirea în domeniul designului industrial; prin aplicarea metodelor de stimulare a creativității au fost elaborate metodologiile necesare pentru a mări eficiența, a scurta timpul și a evita greșelile la elaborarea noilor propuneri de produse. Viitorii designeri, pregătiți de către institut, au reușit să rezolve prin lucrările lor o serie de probleme practice de o deosebită importanță, de exemplu programe de mobilier funcțional, modulată, cu calități estetice deosebite și realizabil cu consumuri de materiale reduse (prof. V. Salvanu). Designul, trăsătură de unire între artă și tehnică, poate fi definit ca o componentă definitorie a culturii contemporane (prof. dr. I. Achim).

Abordarea creativității din perspectiva preocupărilor teoretice prezintă o importanță deosebită pentru asigurarea instrumentarului necesar practicii. Astfel, în domeniul conceptelor matematice, dificultatea asimilării și comunicării construcțiilor matematice simple relevă rolul extensiunilor-intensiunilor morfe în legătură cu dezvoltarea noțiunilor matematice și tendința teoriilor matematice de a dobîndi un optim de generalizare și abstracțizare în limitele unui limbaj inițial dat (prof. dr. O. Stă-nășilă); abstracțiile și modelele capătă un loc și un rol însemnat în dezvoltarea discursului matematic (conf. dr. M. Oprea). În domeniul de cercetare al științelor fundamentale, o formă de manifestare a creativității o consti-

tule elaborarea de ipoteze, care stimulează gîndirea creatoare, contribuie la structurarea logică a datelor experimentale și a interpretării acestora (dr. Gh. Constantinescu).

O nouă perspectivă asupra procesului creativ o oferă „conducerea laterală”, prin restructurarea informațiilor despre un obiect sau fenomen în scopul obținerii unor noi modele de reprezentare; gîndirea laterală este considerată un tip de gîndire divergentă, un proces tipic generativ (șef de lucrări dr. ing. C. Brătianu).

Conceptele de creativitate și predicție se cer asociate cu conceptul de strategie a dezvoltării economico-sociale, de unde necesitatea de a implica elementele de noutate ce apar ca urmare a înregistrării unui spor de cunoștințe, de a implementa descoperirile din domeniul științei și tehnologiei, de a extinde posibilul uman prin activitatea transformatoare (lector C. Partenie).

Cercetări psihologice efectuate la nivel de catedră au reliefat aspecte semnificative ale fenomenului creativității: evaluarea potențialului creativ la locul de muncă (lector A. Vasiliu), aspecte structural-funcționale ale activității de creație tehnică (lector dr. A. Cirstea), probleme ale creativității în munca de conducere (conf. dr. A. Tabachiu). A fost concepută și testată o nouă metodă de stimulare a creativității — metoda profesorului, situată în contextul didactic al căutării unei forme clare de expunere, prin permanenta restructurare a subiectului propus (conf. dr. I. Moraru).

Perspectiva praxiologică asupra creativității, ca efort de analiză și reconstrucție rațională, înlesnește punerea și soluționarea de probleme (prof. dr. Cornel Popa); rezolvarea de probleme în cunoașterea științifică reprezintă un principal cîmp de manifestare a creativității teoretice (lector dr. A. Dobre), care beneficiază de posibilități specifice, cum este limbajul euristic (asist. dr. A. Iliescu).

În sfera politicului, a organizațiilor, abordarea din perspectiva sociologică dezvăluie probleme specifice ale creativității, inclusiv în legătură cu posibilitatea de comensurare a ei (conf. dr. L. Pietraru; conf. dr. I. Zamfir; asist. V. Mureșanu) — probleme a căror adîncire conferă noi dimensiuni calitative conducerii activității economice și sociale. Conducerea, exercitată colectiv sau individual, află în creativitate un neprețuit sprijin în redefinirea unor probleme pentru a căpăta o nouă viziune asupra lor, în depășirea unor neajunsuri proprii în gîndire și mentalitate, în sensibilizarea și receptivitatea față de idei noi (dr. Emil Mihuleac). Este, de aceea, o necesitate obiectivă ca în știința conducerii să fie promovate metodele de creativitate, iar în aprecierea și cuantificarea rezultatelor muncii de conducere pe plan economic să se aibă în vedere importanta componentă pe care o constituie sesizarea, sprijinirea și punerea în valoare a noului; în legătură cu aceasta se evidențiază rolul profilogramelor în îndeplinirea eficientă a obiectivelor economico-sociale (ing. D. Curelea).

În practica activității de concepție și producție, aplicarea metodelor de stimulare a creativității s-a dovedit pe deplin fertilă. O semnificație ce depășește granița rezultatelor imediate au, de pildă: elaborarea conceptului interdisciplinar al optimizării sinergetice globale și aplicarea acestuia la crearea unui utilaj cu un grad ridicat de originalitate și performanțe de vîrf²⁾ (ing. I. Olaru); introducerea analizei valorii ca metodă de lucru curentă în întreprindere, pentru creșterea eficienței economice și a competitivității produselor (ing. V. Minăstireanu); constituirea, din contribuția în cadrul unor ședințe de brainstorming a

1) Simpozionul „Perspectiva pluridisciplinară asupra creativității”, organizat de Centrul de perfecționare profesională Buzeni al M.I.L.M.C. în colaborare cu catedra de filozofie a Institutului politehnic București, a reunit numeroși participanți de specialități diferite din învățămînt, cercetare, proiectare și producție; au fost prezentate 59 de comunicări, care au abordat aspecte teoretice, metodologice și aplicative ale temei.

2) Vezi „Revista economică” nr. 15/1983.

specialiștilor cursanți ai programelor de perfecționare, a unor „bânci de idei” vizând aspecte ale creației tehnice — concepția mobilerului, posibilități de economisire a energiei electrice în construcția de locuințe (ing. M. Ciupală; dr. psih. C. Cotor, ec. Șt. Cotor, I. Istrate). Pentru ca însăși structura de organizare a întreprinderii să faciliteze multiplicarea unor astfel de rezultate, s-ar putea recurge la formarea de instructori și, sub conducerea acestora, la constituirea unor colective de creativitate, care să contribuie la fundamentarea deciziilor ce se adoptă la diferitele nivele de conducere³⁾ (dr. ing. R. Mlcu).

Din bogata paletă a aspectelor prezentate la simpozion s-au putut desprinde câteva idei cu caracter de generalizare :

② cercetarea creativității nu este o problemă numai de psihologie, ci dimpotrivă un subiect major al logicii și epistemologiei, praxiologiei și sociologiei, al teoriei organizării și conducerii, al disciplinelor tehnico-ingenerești ;

③ creația nu este numai zestre naturală și har. Ea presupune o luptă cu tine însuși, strădanie necurmată de a fi mai bun astăzi decât ieri, sete de autodepășire și perfecțiune ;

④ creația este o sursă necesară a progresului social, o cale certă de afirmare a personalității, un fâgaș de extindere nelimitată a sferelor acțiunii umane.

ing. Dumitru CURELEA
ing. Ștefan CECIU
ing. Mariana CIUPALĂ

3) Vezi „Revista economică” nr. 1/1984.

DOCUMENTAR EXTERN

Pregătirea cadrelor de conducere

1979, anul introducerii în R.P. Chineză a noului meca-nism economic care pune accentul pe eficiență, a fost și anul constituirea Asociației chineze pentru problemele conducerii întreprinderilor. Coincidența nu este întâmplătoare. Valorificarea deplină a măsurilor adoptate pentru modernizarea economiei, pentru dezvoltarea intensivă și rentabilizarea producției, pentru creșterea volumului, competitivității și avantajelor participării țării la schimburile internaționale necesită perfecționarea metodelor de conducere aplicate în cele 500 mil de întreprinderi și, în consecință, o serioasă pregătire în acest sens a celor 1,3 milioane de cadre de conducere din unități, ca și a lucrătorilor din aparatul central de stat cu răspundere în domeniul economiei, finanțelor, productivității, tehnologiei.

În diferite orașe din țară, în mari întreprinderi, institute, ca și în instituții de învățământ superior au fost organizate centre de studiere a metodelor și tehnicilor moderne de conducere. Prin întreaga lor concepție, programele urmăresc ca metodele cunoscute din practica mondială să fie nu adoptate mecanic, ci selectate, interpretate, adaptate la specificul, realitățile, obiectivele ce caracterizează sistemul economiei socialiste chineze. De aceea, cursurile și prelegerile ținute de specialiștii străini (invitați în cadrul unor seminarii organizate în colaborare cu Programul de dezvoltare al O.N.U., Forumul european de management, Institutul internațional de management, Centrul de productivitate din Japonia, Confederația industriașilor din Suedia, Asociația americană de management, cu diferite universități și cu instituții guvernamentale din S.U.A., Japonia, R.F.G., Franța) sînt completate cu prelegeri, dezbateri și studii de caz conduse de cadre proprii din economie și învățământ, urmărindu-se transplantarea numai a elementelor realmente utile și compatibile.

Printre domeniile spre care se concentrează eforturile de perfecționare se numără marketingul, statistica, sistemele informaționale, strategia conducerii, metodele moderne de organizare a controlului calității, analiza-diagnostic, studiile de fezabilitate ș.a. Unele programe privind metode de conducere cu aplicabilitate la producție, tehnologie etc. sînt asigurate de firme de la care China importă echipament industrial și tehnologie.

Cooperare în domeniul cercetării-dezvoltării

În Statele Unite se extind diverse forme de cooperare în domeniul cercetării-dezvoltării, între firmele ce-și propun introducerea de noi produse și tehnologii și cele care le furnizează componente și subansamble. Astfel de cooperări au în vedere : estimarea de către comitete tehnice mixte (formate din specialiști din cadrul și din afara întreprinderilor implicate) a evoluției tehnologiilor în profilul de fabricație respectiv, pe diferite perspective scurte (2-5 ani) ; conceperea și elaborarea configurațiilor fezabile ale viitoarelor sisteme („portrete-robot” ale componentelor și sistemelor ce urmează a fi create) ; analiza impactului asupra altor sisteme exterioare, de costuri, performanțe, termene etc. și convenirea cu furnizorii a parametrilor reciproc acceptabili din acest punct de vedere ; eventuala finanțare a eforturilor de cercetare-dezvoltare ale furnizorilor, în special pentru crearea unor componente, subansamble și sisteme cit mai bine adaptate la nevoile beneficiarului acestora, care urmează să realizeze produsul nou.

O strategie de cercetare orientată spre piață

Succesul comercial și financiar al firmei suedeze „Pharmacia” — care în ultimii 4 ani și-a dublat vânzările, și-a mărit la peste 25% din venituri ponderea produselor sofisticate cu valoare ridicată (a căror desfacere a crescut în 1983 cu 65%) și și-a extins considerabil rețeaua de filiale din străinătate, iar prin aceasta piețele de desfacere — este considerat a fi consecința în primul rînd a unei noi strategii și organizări a activității de cercetare-dezvoltare (ținînd seama că în deceniul trecut au fost introduse în fabricație numai 2 produse noi), pentru a mări competitivitatea pe piața internațională deosebit de aglomerată a produselor farmaceutice. Analizîndu-se cele 50 de teme de cercetare, aflate în diferite stadii de abordare și rezolvare, au fost selecționate ca prioritare 12, căror li s-au alocat bugete corespunzătoare, stabilîndu-se termene intermediare de verificare a progreselor înregistrate ; alte teme, care nu aveau perspective certe, au fost abandonate. 85% din fondurile alocate pentru C.D. sînt concentrate asupra proiectelor pe termen scurt, vizînd în principal îmbunătățirea produselor existente și lărgirea domeniului lor de aplicare, iar restul de 15% sînt destinate unor cercetări pe termen lung. Se urmărește în principal valorificarea avansului firmei în domenii ca biotehnologiile, preparatele imunologice, separarea cromatografică ș.a., în vederea deschiderii unor căi neconvenționale de abordare a produselor și a spectrului lor de utilizare. În acest scop s-a procedat la organizarea unei colaborări sinergice între cele 3 sectoare de cercetare (produse farmaceutice, de separare și pentru diagnostic), la o cooperare mai strînsă cu cadre didactice de la facultăți tehnice și de medicină. Activitatea de cercetare concentrează în prezent 15% din personalul de 4000 de oameni al firmei, iar bugetul ei reprezintă în medie 14% din cifra de afaceri a acesteia.

Redactor coordonator : Dorin CONSTANTINESCU

Drept și uzanțe internaționale

Garantarea vânzărilor pe credit prin cambii

Element al competitivității, vânzările comerciale internaționale pe credit, de mașini și utilaje, precum și a altor mărfuri de valori mari, capătă în comerțul dintre țările lumii o dezvoltare considerabilă.

În aceste condiții, pentru vânzător, o problemă deosebită o prezintă promovarea prin contract a unor forme de garantare a rambursării creditelor care să aibă cel mai înalt grad de siguranță. Printre acestea, fără îndoială, se înscriu cambiiile și biletele la ordin, deși în comerțul nostru exterior au o folosință relativ restrânsă.

Titlurile de credit menționate pot fi utilizate atât la creditele acordate pe termen scurt, cât și la cele pe termen mediu și chiar lung, modalitățile de utilizare fiind diferite.

În cazul creditelor pe termen scurt cambiiile pot fi folosite atât în cadrul unor credite documentare sub forma de L/C, cât și independente de o anumită modalitate de plată.

1. **Cambiiile în cadrul creditelor documentare** — L/C prezintă particularități în tehnica folosirii ca instrumente de credit. Pentru o deplină înțelegere un exemplu se impune.

Întreprinderea vânzătoare română A, convine, cu firma cumpărătoare canadiană B, ca vânzarea unui lot de marfă negociat să se facă pe credit pe termen scurt, respectiv la 90 zile de la livrare. Ca modalitate de plată a fost adoptat creditul documentar sub formă de scrisoare de credit (L/C).

Cum se derulează o astfel de vânzare pe credit ?

Cumpărătorul, în baza contractului de vânzare internațională încheiat, negociază cu banca sa (care trebuie să fie de prim ordin, agreeată de B.R.C.E.) deschiderea creditului documentar, prin emiterea scrisorii de credit pe numele vânzătorului, căruia îi este remisă în termenul convenit și în care înscriu condițiile de plată stabilite.

După verificarea conformității scrisorii pe credit cu clauzele din contractul de vânzare în cauză, vânzătorul livrează marfa la termenul stabilit, după care depune setul de documente la B.R.C.E., în strictă conformitate cu L/C și însoțite de o cambie în valoare egală cu factura comercială și în care se menționează scadența (90 zile de la livrare).

Banca externă, la primirea documentelor comerciale le eliberează clientului său (cumpărătorul din contractul de vânzare) acceptă cambia, pe care o restituie la B.R.C.E.

La scadență, când i se prezintă cambiiile la plată, efectuează transferul bancar la B.R.C.E., în contul vânzătorului.

Din mecanismul lapidar prezentat rezultă următoarele trăsături proprii ale acestei forme de garantare a creditului acordat de vânzător :

— în cambie figurează ca tras banca emitentă a scrisorii de credit și nu cumpărătorul extern ;

— după acceptarea cambiei, banca devine debitorul principal, fapt ce conferă acestui titlu de credit o siguranță deosebită, sub aspectul că la scadență plata va fi onorată ;

— garanția pe care o prezintă acceptul dat de bancă face ca să nu mai fie necesară avalizarea cambiei ;

— în cazul cambiilor acceptate de bănci de prin rang forfetarea lor este mult facilitată.

2. **Cambiiile — instrumente autonome de garantare a rambursării creditelor.** În cazul creditelor acordate direct cumpărătorilor externi (credit-furnizor, credit comercial) cambiiile au o funcție proprie de garantare a rambursării lor.

În astfel de cazuri prin contractul de vânzare comercială internațională este necesar să se prevadă, printr-o clauză expresă, modalitatea de emitere a cambiilor, acceptarea și avalizarea lor.

Momentul emiterii cambiilor poate fi diferit, în funcție de modul de derulare a contractului încheiat, și anume :

— cambiiile pot fi emise la un număr de zile de la încheierea contractului, situație în care se predau unei bănci „trusty“, care le eliberează potrivit instrucțiunilor date de client (acceptantul cambial), instrucțiuni care trebuie să fie conforme cu prevederile din contractul fundamental (de vânzare internațională) ;

— cambiiile pot fi emise la un anumit timp înainte de livrare ;

— cambiiile pot fi emise la data recepției (sau a livrării) dacă cumpărătorul a plătit un avans sau au fost luate măsuri corespunzătoare că vor fi acceptate întocmai.

Orî de cite ori cambiiile au funcția de garantare a creditelor acordate de vânzător, acesta este obligat să promoveze prin contract obligația cumpărătorului de a asigura avalizarea cambiilor de către o bancă de prim rang, agreeată de B.R.C.E.

Avalul dat de către un astfel de avalist îi atribuie acestuia calitatea de debitor solidar cu acceptantul, fapt ce permite creditorului (în cazul nostru vânzătorul) să-l urmărească pe calea unei acțiuni directe, în cazul în care trasul-acceptat refuză plata.

Facem precizarea esențială că înainte ca banca avalizatoare să semneze pentru aval este imperios necesar să se arate în mod expres că avalul se dă pentru trasul-acceptant ; în caz contrar, operează prezumția că avalul a fost dat pentru trăgător, fapt care face să-și piardă orice valoare de dedublare a garanției.

Cambiiile se trag în atâtea exemplare cîte rate de rambursare a creditelor au fost stabilite, fiecare avînd drept scadență data de rambursare a fiecărei cote de credit.

Pentru facilitarea urmăririi pe cale silită a eventualelor refuzuri de plată la scadență, este indicat ca în cambie să se indice la beneficiar întreprinderea de comerț exterior vânzătoare (trăgătorul cambiilor).

Într-un număr viitor, vom analiza modalitatea de utilizare a cambiei în creditele acordate pe termen lung, precum și avantajele pe care le prezintă.

Dr. Gheorghe LUPU

Caracteristici ale contractului internațional de dezvoltare economică

Relațiile de comerț exterior au contribuit, în lumea contemporană, la diversificarea contractelor economice internaționale, promovind o serie de operațiuni cu profil inedit, precum cele de leasing, de transfer de tehnologie, de inginerie tehnologică, de consultanță, de know-how etc. Pe de altă parte, cerințele specifice ale țărilor în curs de dezvoltare, lipsite în genere de rezerve financiare proprii, au făcut necesară, spre a asigura volarificarea resurselor naturale de care dispun, încheierea unor contracte speciale, printre care cele de investiții sau de concesiune ocupă un loc preponderent. În aceeași categorie se includ și contractele care au ca obiect dezvoltarea economică a țării gazdă.

Asemenea contracte au fost definite, în liniile lor generale, printr-o sentință arbitrală *ad-hoc*, pronunțată la 7 iulie 1966, sub președinția prof. Gugenheim, în modul următor: convenții prin care una dintre părți (societate de naționalitate străină) se angajează să realizeze anumite investiții necesare în scopul dezvoltării economice a statului cocontractant, care recunoaște celui alt partener garanții corespunzătoare, de natură să-i asigure un randament satisfăcător în cadrul operațiunii respective. Trăsăturile care particularizează un atare contact sînt așadar multiple.

a) În primul rînd, contractele în discuție intervin, în toate cazurile, între statul în cauză și un partener de naționalitate străină, care poate fi un consorțiu de întreprinderi cu largi posibilități financiare și de echipament tehnologic. Participarea statului gazdă în calitate de contractant deosebește substanțial această operațiune de cele propriu-zise de comerț exterior, perfectate între parteneri egali din punct de vedere juridic, fiind, atît unul cît și celălalt, subiecte de drept civil (organizații economice, întreprinderi, societăți comerciale etc.). Contractul de dezvoltare economică dobîndește astfel un caracter mixt, stabilind drepturi și obligații între subiecte juridice inegale, pe de-o parte statul, titular de suveranitate, iar pe de altă parte una sau mai multe persoane de natură civilă.

Prezența statului gazdă în cercul operațiunii nu transformă totuși contractul respectiv într-un tratat de drept internațional public. El este guvernat în genere, dacă părțile nu au convenit în alt sens, de legislația internă a statului gazdă, deoarece pe teritoriul acestuia se concentrează în principal executarea obligațiilor asumate. Părțile dispun însă, ca în orice operațiune cu elemente de extraneitate, de facultatea de a-și alege regimul juridic aplicabil, fiind așadar în măsură să declare aplicabilele principii echității sau chiar reguli de drept internațional public, pe care le consideră convenabile.

b) Din punctul de vedere al finalității, aceste contracte prezintă, astfel cum a reieșit și din definiția lor, o deosebită complexitate. Ele nu se mărginesc să pună în sarcina partenerului străin o simplă furnizare de mărfuri sau prestații determinate, ci un mănunchi de obiective de realizat, precum construirea de șosele ori de căi ferate, echiparea unui port cu toate instalațiile corespunzătoare, producerea și distribuirea de energie (electrică, termo-nucleară), prospectări și exploatare miniere (petroliere) etc. Aducerea la îndeplinire a unor asemenea obligații favorizează în final, prin investiții de capital și asistență tehnică, acordată de către partenerul străin, dezvoltarea economică a țării gazdă.

c) O altă trăsătură specifică o constituie instalarea partenerului străin, pe o durată de timp determinată, cu anumite capacități proprii de producție, pe teritoriul țării-gazdă. El își construiește aici, în mod obișnuit, unități de cercetare, de producție și de exploatare, aducînd din țara sa de origine specialiști și angajînd la fața locului, prin contracte de muncă, alt personal de care are nevoie și pe care, de cele mai multe ori, trebuie să-l specializeze.

Se învederează astfel, din încă un punct de vedere, contrastul față de operațiunile uzuale de comerț exterior, pre-

cum furnizarea de mărfuri, care nu presupun stabilirea exportatorului pe teritoriul țării de import și nici inserarea acestuia nemijlocită în activitatea economică de aici.

d) Față de cele arătate, rezultă că, prin esența sa, contractul de dezvoltare economică se încadrează în categoria celor cu lungă durată de executare. De regulă este încheiat pe timp de 25 sau chiar de 50 de ani. Urmînd să producă efecte pe o perioadă atît de întinsă, părțile trebuie să-și rezerve prin clauze speciale posibilitatea de revizuire a condițiilor convenite, în scopul adaptării (reajustării) contractului la situațiile conjuncturale noi, survenite ulterior și pe care în mod firesc nu le-au putut prevedea la data realizării acordului de voință inițial. În lipsa unor asemenea stipulații, devenite în practica internațională clauze de stil, echilibrul contractual poate fi grav afectat de perturbațiile valutare-economice inerente instabilității contemporane.

e) În mod obișnuit, statul gazdă consimte să acorde partenerului străin, prin contract, o serie de avantaje de ordin vamal, referitor la importul de utilaje necesare lucrărilor proiectate și la exportul beneficiilor nete realizate, ca și diverse degrevări sau facilități de natură fiscală.

f) Totodată partenerul străin tinde să se asigure, prin clauze adecvate, împotriva așa-numitelor „riscuri de suveranitate”. Acestea pot să consistă fie în eventuala reziliere unilaterală de către statul gazdă a contractului, fie în legi ulterioare, prin care sînt adoptate măsuri de natură să aducă atingeri serioase drepturilor legitime ale partenerului străin (precum o expropriere fără compensații) ori să-i agraveze considerabil sarcinile care îi incumbă.

La rîndul său statul gazdă tinde să contracareze orice garanții exorbitante, pretinse de către partenerul străin, vechind ca suveranitatea sa politică și economică să nu sufere știrbiri.

Echilibrul rațional dintre cele două tendințe adverse menționate poate fi realizat printr-o judicioasă reglementare contractuală a legii aplicabile și a jurisdicției competente să soluționeze orice diferend iscat de executarea contractului de dezvoltare economică.

dr. O. CĂPĂȚINA

Jurisdicții

Acțiuni în daune la Arbitrajul de Stat împotriva emitentului procesului-verbal de contravenție. Inadmisibilitate.

Combinatul Petrochimic Midia-Năvodari, a formulat acțiune la Arbitrajul de Stat Interjudețean Constanța împotriva pîrtei Întreprinderea Agricolă de Stat „Mihail Kogălniceanu” județul Constanța pentru a fi obligată prin hotărîrea arbitrală să-i plătească suma de 10.855 lei cu titlu de daune rezultate din faptul că inginerul șef al unității pîrte a emis proces-verbal de contravenție prin care a aplicat reclamantului o amendă de 4.000 lei și despăgubiri civile 6855 lei pentru faptul că o conductă proprietatea reclamantului care era plasată pe terenul pîrtei, s-a defectat și a inundat o suprafață de teren cultivat, iar procesul verbal de contravenție emis în temeiul Legii nr. 32/1968¹⁾ privind contravențiile și a art. 1 lit. „n” din H.C.M. 656/1975²⁾ a fost comunicat organelor financiare, cu toate că a for-

1) Legea 32/1968 privind stabilirea și sancționarea contravențiilor publicată în B. Of. 148/1968. 14.XII.

2) H.C.M. 656/4.07.1975 pt. stabilirea și sancționarea contravențiilor la normele privind evidența, folosirea, protecția și ameliorarea terenurilor agricole B. Of. 74/16.07.75.

mulat în termen plingere depusă la unitatea pîrîită pentru a fi înaintată la M.A.I.A. București — organul competent a rezolva plingerea împotriva procesului verbal de constatare a contravenției potrivit art. 31 din aceeași lege și art. 6 din H.C.M. 656/75 și în fapt Administrația Financiară a orașului Năvodari a încasat din contul reclamantului amenda și despăgubirile civile cu încălcarea actelor normative menționate.

Organul competent sesizat cu rezolvarea plingerii împotriva procesului verbal de contravenție, a anulat acest proces verbal, întrucît potrivit art. 13 și 14 din Legea 32/1968 s-a prescris sancțiunea aplicată.

În baza comunicării hotărîrii M.A.I.A. București, reclamantul a solicitat Administrației Financiare a orașului Năvodari să-i restituie suma încasată în baza titlului anulat, însă organul financiar a refuzat să restituie suma, considerînd că, greșit s-a reținut de M.A.I.A. București că executarea titlului a fost prescrisă, în realitate executarea a avut loc anterior exercitării căii de atac împotriva procesului verbal de contravenție.

Față de refuzul organelor financiare de a restitui suma încasată în baza procesului verbal de contravenție anulat, reclamantul a formulat acțiune în daune la Arbitrajul de Stat împotriva pîrîitei, fundamentată pe culpa acesteia de a fi transmis spre executare un proces verbal împotriva căruia s-a formulat plingere în termen legal.

Arbitrajul de Stat Interjudețean Constanța prin hotărîrea nr. 2431/5.09.1983 nepublicată, a respins acțiunea ca inadmisibilă cu motivarea că toate aspectele legate de emiterea proceselor verbale de contravenție, de căile de atac, de executarea acestora, privesc domeniul reglementării specifice din Legea 32/1968 și H.C.M. 656/1975 ce nu intră sub incidența competenței organelor arbitrale, nefiind posibilă corectarea unor erori în aplicarea acestor acte normative prin intermediul litigiului arbitral ca urmare a schimbării temeiului de drept al pretențiilor.

NOTĂ: Speța la care ne-am referit, pune în discuție competența Arbitrajului de Stat de a soluționa litigiile dintre organizațiile socialiste izvorîte din aplicarea amenzilor și despăgubirilor rezultate din fapte contravenționale în condițiile Legii 32/1968 și a unor hotărîri ale Consiliului de Miniștri în aplicarea acestei legi, ca în speță H.C.M. 656/1975.

Împărtășind concluziile soluției organului arbitral, subliniem reglementarea de excepție prin Legea nr. 32/1968 și H.C.M. 656/1975 de aplicarea în domeniul folosirii, protecției și ameliorarea terenurilor agricole care la art. 31 respectiv art. 6 au stabilit și competența de rezolvare a plingerilor împotriva proceselor verbale de contravenție și anume, în speță, în raport de unitatea persoană juridică și de valoare, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare. Așa fiind, litigiile dintre organizațiile socialiste izvorîte din aplicarea contravențiilor în condițiile actelor normative menționate, nu sînt de competența organelor arbitrale, ci a organelor administrative sau a instanțelor judecătorești, după distincțiile stabilite de textele la care ne-am referit.

Împrejurările legate de culpa organului de aplicare a contravenției cu privire la identitatea unității care a săvîrșit contravenția, la culpa de a fi înaintat titlul, respectiv procesul verbal de contravenție la organele financiare în vederea executării, deși s-a formulat în termen legal plingerea împotriva procesului verbal, nu justifică o acțiune la Arbitrajul de Stat împotriva unității în culpă, ci reclamă exercitarea căii de atac împotriva titlului la organul administrativ competent și contestația la executare în condițiile art. 41 din Legea 32/1968 și a art. 399—405 din Codul de procedură civilă la instanța judecătorească competentă.

A admite punctul de vedere exprimat de reclamant potrivit căruia e posibilă introducerea unei acțiuni la Arbitrajul de Stat împotriva unității emitente a procesului verbal de contravenție, ca urmare a schimbării temeiului de drept al pretențiilor, acțiune fundamentată pe ideea de

culpă, s-ar încălca prevederile imperative ale Legii speciale 32/1968 cu privire la competența de soluționare a acțiunilor izvorîte din fapte contravenționale.

În condițiile speței la care ne-am referit, culpa unității emitente a procesului verbal de contravenție de a-l fi comunicat organelor financiare pentru executare, deși s-a formulat în termen legal plingere, cu efect suspensiv al executării potrivit art. 4 din H.C.M. 656/1975, apoi culpa corcurentă a organului financiar de a executa un titlu ne-definitiv, precum și culpa aceluiași organ financiar de a refuza restituirea sumei încasată după ce titlul a fost desființat, nu pot schimba natura juridică a faptei, temeiul de drept al acțiunii. Împotriva executării titlului, în orice condiții, există o singură cale legală, aceea a contestației la executare și nu acțiunea în daune la arbitraj.

Sub alt aspect, suma în litigiu — amendă plus despăgubirile civile — nu a fost încasată de pîrîită, ci de Administrația Financiară a orașului Năvodari, care refuză restituirea sumei prin ignorarea actului de anulare a procesului verbal de contravenție emis de pîrîită, situație în care, indiferent de culpa pîrîitei cu privire la comunicarea titlului executor pentru executare, acesta fiind anulat de organul competent, culpa atribuită pîrîitei apare irelevantă, rămîind în discuție refuzul organului financiar de a se conforma deciziei de anulare a procesului verbal de contravenție executat, ce face obiectul contestației la executare în condițiile mai sus arătate la instanța competentă în contradictoriu cu unitatea care a executat titlul și urmează să procedeze la întoarcerea executării.

Practica arbitrală mai veche, ne referim la o decizie a Primului Arbitru de Stat nr. 116/18.I.1961³⁾ a statuat că organele arbitrale nu sînt competente să soluționeze acțiunile organizațiilor socialiste contraveniente prin care acestea pretind restituirea sumelor încasate de organele financiare cu titlul de amendă pe baza proceselor verbale de contravenție încheiate în baza Decretului 184/1954⁴⁾.

Același decret la art. 20 lit. „a” alin II, a prevăzut însă și o situație de excepție și anume că în ipotezele în care pentru evaluarea pagubelor rezultate din contravenții, nu există tarife de evaluare, partea vătămată își valorifică pretențiile civile potrivit dreptului comun, iar cînd contravenientul este o organizație socialistă, valorificarea pretențiilor se va face prin acțiuni arbitrale. În asemenea ipoteze, prin procesul verbal de contravenție, organul competent nestabilind întinderea prejudiciului, atît titlul executor pentru repararea prejudiciului, cît și calea de atac împotriva acestuia, este cea prevăzută de Regulile procedurii arbitrale⁵⁾.

Legea 32/1968 la art. 21 a preluat menționata prevedere din Decretul 184/1954 și anume, textul prevede că, dacă nu există tarif de evaluare daunelor, partea vătămată își va putea valorifica pretențiile potrivit legii civile. Rezultă deci că, în legătură cu stabilirea despăgubirilor provenite din contravenții în condițiile de reglementare actuale, există două situații distincte de stabilire a despăgubirilor cu implicații asupra competenței și anume:

a) În ipoteza în care agentul constator a aplicat sancțiunea și a stabilit despăgubiri pe bază de tarif, plingerea împotriva procesului verbal se soluționează potrivit art. 32 din Legea 32/1968 de organele prevăzute la art. 35 din aceeași lege, care verifică legalitatea și temeinicia procesului verbal și hotărâște atît asupra sancțiunii cît și asupra despăgubirilor pe bază de tarif.

b) În ipoteza în care nu există tarif pentru evaluarea daunelor și agentul de constatare nu a stabilit despăgubirea prin procesul verbal de contravenție, partea vătămată își va putea valorifica pretențiile potrivit legii civile.

³⁾ Menționată de Valentin Prisăcaru în: Căile de atac în materia contravențiilor în revista Arbitrajul de Stat nr. 2/1963, pag. 55.

⁴⁾ Decretul 184/1954 pt. reglementarea sancțiunii contravențiilor, republ. în B. Of. 12/28.05.1955 abrogat prin art. 50 din Legea 32/1968.

⁵⁾ Decizia P.A.S. nr. 210/28.01.1963 nepublicată.

În această ipoteză, litigiul care intervine între două unități socialiste pentru stabilirea despăgubirilor este de competența organelor arbitrale, care vor emite titlul executor, acesta fiind supus căilor de atac în condițiile Legii nr. 5/1954 și a Regulilor procedurii arbitrale. Deși este vorba despre aceeași cauză, faptul contravențional, în raport de posibilitatea agentului de determinare a întinderii daunei, legea a stabilit competențe diferite pentru stabilirea prejudiciului și desigur al exercitării căilor de atac, organele investite de lege pentru cazurile în care despăgubirile se stabilesc pe bază de tarif și organele de drept comun, respectiv organele arbitrale, cu procedura arbitrală, pentru cazurile în care daunele nu se stabilesc pe bază de tarif.

În speță, agentul constatator a stabilit și întinderea prejudiciului, ipoteză în care plângerea împotriva procesului verbal formulată de unitatea contravenientă privea atât amenda cit și despăgubirile, de competența organelor administrative respectiv. M.A.I.A. București.

Considerăm necesar să subliniem competența limitată a organelor arbitrale de a soluționa numai litigiile privind stabilirea despăgubirilor civile rezultate din fapte contravenționale, la cererea părții vătămate, și numai în ipotezele în care agentul constatator al contravenției nu stabilește în procesul verbal despăgubirile civile din lipsă de tarif. Pentru cazurile în care agentul stabilește prin procesul verbal și despăgubirile pe bază de tarif, contravenientul nu are calea acțiunii arbitrale împotriva stabilirii despăgubirilor, ci aceea stabilită de Legea 32/1968 și H.C.M. menționat la organele competente administrative sau judecătorești, după distincția făcută de lege.

Iulian LASCU

Autoritatea lucrului judecat și litispendența

Autoritatea lucrului judecat este consacrată prin art. 1201 din Codul civil român în sensul că „este lucru judecat atunci când a doua cerere în judecată are același obiect, este întemeiată pe aceeași cauză și între aceleași părți, făcută de ele și contra lor în aceeași calitate”.

Este unanim admis astăzi că și hotărârile arbitrale — prin care se pune capăt stărilor litigioase dintre unitățile socialiste — se bucură de autoritatea lucrului judecat. Ca atare, nu este lipsită de interes examinarea unora dintre aspectele pe care le implică această instituție juridică și excepția de litispendență în raporturile dintre unitățile menționate.

Conform art. 1200 pct. 4 și art. 1202 din același cod, autoritatea lucrului judecat constituie o prezumție legală care dispensează de orice dovadă unitatea în favoarea căreia este făcută. Prin efectele sale, starea litigioasă dintre părți este definitiv curmată, nemaiputându-se repune în discuție drepturile recunoscute sau stabilite prin hotărâri arbitrale.

Aceste hotărâri fiind definitive chiar din momentul pronunțării lor, nu se pune problema ca efectele depline ale autorității lucrului judecat să se producă abia dintr-un moment ulterior aceluia când litigiul a fost rezolvat pe cale de hotărâre. Deci, utilizarea căilor de atac extraordinare nu lipsește hotărârile arbitrale de efectele proprii autorității lucrului judecat. Aceste efecte încetează doar în cazul desființării hotărârii în cadrul exercitării dreptului de control sau ca urmare admiterii cererii de reexaminare.

Rezultă din cele expuse că autoritatea lucrului judecat nu se confundă cu forța executorie a hotărârii arbitrale. Acest din urmă aspect poate fi privit doar ca o latură a autorității lucrului judecat care face ca între aceleași părți să nu poată fi angajat un nou litigiu pentru același obiect și aceeași cauză.

Reiese de aici caracterul relativ al efectelor pe care le produce, în această privință, autoritatea lucrului judecat, în sensul că ea se aplică numai unităților socialiste care figurează ca părți în hotărârea arbitrală care a pus capăt litigiului. Cu toate acestea, hotărârea produce anumite efecte și față de terți, dar efecte diferite de cele proprii autorității lucrului judecat.

Astfel, de pildă, în litigiul dintre o întreprindere constructoare de mașini, ca reclamantă și un combinat furnizor de oțeluri, ca pîrit, s-a pus problema motivelor pentru care pîritul nu și-a îndeplinit obligațiile contractuale de livrare. Prin hotărârea pronunțată, acțiunea de penalități a reclamantei a fost respinsă, reținându-se că nelivrarea oțelurilor s-a datorat neomologării lor, situație apreciată constant de practica arbitrală ca fiind un impediment legal în calea îndeplinirii obligației contractuale de livrare.

Acționată la rîndul ei de către un beneficiar pentru nelivrarea mașinilor contractate, întreprinderea constructoare de mașini, reclamantă în primul litigiu, s-a prevalat de neomologarea oțelurilor necesare pentru realizarea mașinii contractate și a cerut pe acest motiv ca, la rîndul său, să fie exonerat de răspundere.

Evident, nu există identitate de obiect, părți și cauză între cele două litigii. O logică elementară impune însă luarea în considerare a celor stabilite prin prima hotărâre, bine înțeles numai în măsura în care problema neomologării oțelurilor prezintă relevanță în ceea ce privește cauzele neexecutării obligațiilor rezultând din cel de-al doilea raport contractual.

Ca urmare, invocată în cel de-al doilea litigiu, hotărârea la care ne referim are valoarea unei probe care exprimă o prezumție simplă cu privire la inexistența omologării ca impediment în calea executării obligațiilor contractuale de livrare din primul litigiu.

În măsura în care proba nu este constatată și nici arbitrajul nu dispune, din oficiu, administrarea unor dovezi suplimentare, se va putea reține, în baza hotărârii menționate, împrejurarea că oțelurile nu au fost omologate, urmînd a se stabili eventualele consecințe care au rezultat din acest fapt asupra posibilităților întreprinderii constructoare de mașini de a-și îndeplini obligațiile sale contractuale.

Mai există însă posibilitatea ca din probele administrate în cel de-al doilea litigiu, la cererea părților sau din oficiu, să rezulte că oțelurile respective erau omologate.

Intr-o astfel de situație, cu urmare caracterului relativ, propriu autorității lucrului judecat, cele reținute prin prima hotărâre nu se vor impune în mod obligatoriu organului arbitral investit cu soluționarea celui de-al doilea litigiu. În cadrul acestuia, prezumția simplă care rezultă din hotărârea dată în primul litigiu și care, așa cum s-a văzut, constituie o probă în litigiul secund, poate fi înlăturată pe baza probelor administrate.

Mai larg, s-ar putea susține cu temei că toate hotărârile arbitrale produc față de terți o prezumție relativă de adevăr cu privire la faptele juridice pe care le atestă și, ca atare, ele trebuie luate în considerare sub rezerva posibilității de a se înlătura prezumția prin probe legal administrate.

Pe plan strict procedural, instituției autorității lucrului judecat îi corespunde **excepția de lucru judecat** care, potrivit art. 166 din Codul de procedură civilă, se poate ridica de părți sau din oficiu în orice fază a litigiului. Această excepție asigură posibilitatea de a se împiedica reanalizarea în cadrul unui nou litigiu arbitral a unor pretenții în privința cărora există o hotărâre care produce efecte de lucru judecat.

În alte cuvinte, prin reglementarea excepției s-a creat mijlocul procedural menit să asigure respectarea efectelor autorității lucrului judecat. Nefiind de conceput ca pentru aceeași pricină să se angajeze un nou litigiu între aceleași părți și în aceeași calitate, pe cale de excepție se obține respingerea celei de-a doua acțiuni introduse pentru același obiect și aceeași cauză ca și prima. În consecință, dacă se constată tripla identitate de persoane, obiect și cauză — prevăzută de art. 1201 din Codul civil — între litigiul cu care a fost sesizat organul arbitral și un litigiu anterior soluționat printr-o hotărâre definitivă, operează autoritatea de lucru judecat a hotărârii anterioare care împiedică repunerea în discuție a drepturilor recunoscute unei părți prin acea hotărâre, astfel ca, indiferent de modul cum a fost formulată acțiunea, aceasta trebuie să fie respinsă.

Ca urmare, ivirea unor elemente noi, de natură să determine concluzia că, prin prima hotărâre, existența sau inexistența unor drepturi a fost stabilită în neconcordanță cu realitatea obiectivă nu justifică introducerea unei noi acțiuni.

Concordanța dintre soluția arbitrajului și realitatea faptică se obține prin utilizarea acelei căi extraordinare de atac care este reexaminarea litigiului. Reglementată prin dispozițiile art. 571-5 din Regulile procedurii arbitrale, reexaminarea constituie o cale de retractare a hotărârilor pronunțate fără îndeplinirea procedurii de citare sau atunci când se prezintă acte noi de natură să ducă la schimbarea soluției. Aceasta deci, iar nu introducerea unei acțiuni noi constituie modalitatea legală de înlăturare a greșelilor pe care le cuprind, sub aspectul analizat, unele hotărâri arbitrale.

Menționăm că efectele autorității lucrului judecat se produc uneori doar în legătură cu o parte din pretențiile care formează obiectul celei de a doua acțiuni. Este situația reținută prin Decizia primului arbitru de stat nr. 3036/1983 astfel: Arbitrajul a acordat reclamantei, prin hotărârea asupra căreia s-a exercitat controlul juridic-dințional, penalități de întârziere în livrarea cantității de 374 tone oțel scadentă la 30 septembrie 1982, penalități care au fost calculate pe un interval de 90 zile, de la 1 septembrie 1982 la 31 decembrie 1982. Printr-o hotărâre anterioară, reclamanta obținuse de la aceeași pirtă, în temeiul aceluiași contract, penalități pe perioada 1 octombrie 1982—5 noiembrie 1982, aferente cantității de 713 tone oțel care era nelivrată la 30 septembrie 1982. Se constată deci, că susținerea petiționarei despre exis-

tența autorității de lucru judecat, dovedită cu actele noi depuse în rearbitrare, este întemeiată și că pentru perioada 1 octombrie 1982—5 noiembrie 1982 penalitățile s-au acordat de două ori, însă pentru restanțe diferite". Ca urmare, s-a dispus rearbitrarea litigiului.

Se observă, de asemenea, că excepția de lucru judecat poate fi invocată în orice fază a procesului arbitral, întrucât nu este admisibil ca pentru una și aceeași pretenție să fie pronunțate mai multe hotărâri. În considerarea acestui fapt, decizia citată a reținut excepția de lucru judecat, deși ea a fost invocată, pentru prima dată, abia în cadrul cererii de rearbitrare.

Litispendența constituie o excepție procedurală instituită în scopul de a se preîntâmpina pronunțarea unor hotărâri cu nesocotirea efectelor autorității lucrului judecat.

Sediul materiei este art. 163 din Codul de procedură civilă potrivit cu care „nimeni nu poate fi chemat în judecată pentru aceeași cauză, același obiect și de aceeași parte înaintea mai multor instanțe.

Această excepție se va putea ridica de părți sau de judecător în orice stare a pricinii în fața instanțelor de fond.

Dacă excepția este primită, dosarul se va trimite instanței care a fost mai întâi investită, iar în cazul când pricinile se află în judecata unor instanțe de grad deosebit, la instanța cu grad mai înalt.

Din textul legal reprodus reiese că elementele prin care se caracterizează litispundența sînt identice cu elementele autorității lucrului judecat. Ceea ce deosebește cele două excepții constă, după părerea noastră, în faptul că litispundența reprezintă doar faza potențială a unei situații viitoare în care se va putea invoca excepția autorității de lucru judecat. Odată depășită faza de soluționare a litigiilor în legătură cu care se invocă excepția de litispundență — adică, din momentul în care unul dintre litigiul a fost rezolvat — nu se mai poate invoca această excepție, ci aceea a autorității de lucru judecat.

De altfel, litispundența se referă exclusiv la situația când mai multe organe arbitrale, deopotrivă competente, au fost investite cu soluționarea aceleiași cauze. În ipoteza în care numai unul dintre organele arbitrale sesizate este competent să rezolve cauza, sîntem în fața unei sesizări necompetente a celorlalte organe arbitrale iar consecințele acestei situații se rezolvă pe calea excepției de necompetență și nu aceea a litispundenței.

Excepția de litispundență trebuie invocată în fața celui din urmă organ arbitral investit cu soluționarea litigiului. Dacă excepția este admisă, litigiile sînt reunite în fața primului organ arbitral sesizat care va pronunța o hotărâre unică.

Ca urmare exercitării dreptului de trimitere, prevăzut de art. 14 din Legea nr. 5/1954, este posibil ca excepția de litispundență să se invoce în legătură cu un litigiu pendinte la Arbitrajul de Stat Central și cu unul aflat pe rolul unui arbitraj de stat local. În acest caz, excepția se invocă în fața arbitrajului de stat local care, urmare admiterii excepției, va transmite litigiul spre soluționare la Arbitrajul de Stat Central.

Rezultă, deci, că admiterea excepției de litispundență are, în toate cazurile, efect declinator.

I. ICZKOVITS

Repartizarea pe locatari a cheltuielilor comune

Prin Hotărârea nr. 30/1983 a Biroului executiv al Comitetului pentru Problemele Consiliilor Populare au fost aprobate „Normele cu privire la repartizarea pe deținătorii suprafețelor locative cu destinație de locuință ori cu altă destinație decît aceea de locuință, persoane fizice sau juridice, a cheltuielilor comune în clădirile cu mai multe apartamente”, publicate în B.of. nr. 7/1984; prin aceiași Hotărâre (art. 4) Normele aprobate prin Hotărârea nr. 2/1973 a C.P.C.P. au fost abrogate.

Incepînd cu acest număr, vom prezenta principalele prevederi ale Normelor menționate, urmînd ca, în totalitatea lor, să fie publicate în Suplimentul tematic intitulat „Probleme economico-juridice ale consiliilor populare”.

CUM SE REPARTIZEAZĂ CHELTUIELILE COMUNE ÎN CLĂDIRI MIXTE ?

Prin Normele aprobate prin Hotărârea C.P.C.P. nr. 30/1983 s-a menținut principiul potrivit căruia în cazurile în care clădirile în care sînt apartamente atît cu destinație de locuințe, cît și suprafețe locative cu altă destinație, fără să existe aparate separate de înregistrat consumurile comune, repartizarea cheltuielilor se face :

— prin defalcarea cheltuielilor aferente spațiilor cu alte destinații, pe bază de baremuri de consum sau a suprafeței locative deținute ;

— aceste cheltuieli se scad din totalul lor, după care partea ce rămîne se împarte pe locatarii ce dețin spații locative cu destinație de locuințe, potrivit criteriilor stabilite prin norme.

ADUNAREA GENERALĂ SAU COMITETUL ASOCIAȚIEI LOCATARILOR POT SCHIMBA UNELE CRITERII DE REPARTIZAREA CHELTUIELILOR COMUNE ?

Normele aprobate prin Hotărârea nr. 30/1983 a C.P.C.P. sînt obligatorii pentru toate asociațiile de locatari, ele neputînd fi aplicate parțial, trunchiat sau prin modificarea regulilor stabilite. Astfel, de exemplu, comitetul asociației de locatari nu poate hotărî ca fiecare locatar să suporte costul becurilor din fața apartamentului, atîta vreme cît scările constituie părți de folosință comună. Ca urmare, asemenea cheltuieli se repartizează potrivit prevederilor din Norme.

CUM SE REPARTIZEAZĂ CHELTUIELILE PRIVIND CONSUMUL DE APĂ ȘI CANALIZARE ?

Potrivit pct. 2, lit. a) din Norme, „cheltuielile aferente consumului de apă în clădirile de locuit, în cazul cînd există un singur aparat de înregistrare pentru un grup de clădiri, pe o clădire (bloc) sau pe o scară, se repartizează proporțional cu nu-

mărul persoanelor. Persoanele care au domiciliul stabil în clădire vor suporta aceste cheltuieli, indiferent de numărul zilelor din cursul unei luni în care au fost prezentate la domiciliu”. Criteriile arătate mai sus se aplică și în cazul cheltuielilor pentru canalizare. În continuare, același text prevede (alin. 3) : „La criteriul de repartizare prevăzut la alin. 1 se aplică și în cazul cheltuielilor pentru canalizare. (alin. 3) : „La defalcarea cheltuielilor prevăzute la alineatele precedente se va ține seama ca numărul persoanelor care locuiesc în apartamentele care nu sînt dotate cu băi sau dușuri să se considere 1/2 din numărul persoanelor care locuiesc în apartament. În cazul cînd baia sau dușul sînt aferente mai multor apartamente, se iau în considerare toate persoanele care locuiesc în fiecare apartament (alin. 4).

PENTRU PERSOANELE CARE LIPSESC TEMPORAR SE PLĂTESC COTE PENTRU CHELTUIELILE COMUNE ?

Răspunsul la această întrebare este dat la pct. 13, lit. c) din Norme, unde se prevede : „Persoanele care lipsesc temporar din imobil una sau mai multe luni calendaristice și care, pe timpul absenței, își păstrează, potrivit legii, dreptul de folosință asupra suprafeței locative pe care o dețin, pot fi scutite, în lunile respective, numai

de plata cheltuielilor aferente consumului de apă, taxei de canalizare, ridicării gunoaielor menajere, cu excepția procurării recipienților de colectare a gunoaielor, vidanjarii, consumului de energie electrică pentru iluminatul părților comune, pentru funcționarea instalației de preparare a apei calde, pentru funcționarea hidroforului, pentru funcționarea crematorului, plății energiei electrice consumate de ascensor, combustibilului necesar preparării apei calde și consumului de gaze repartizat după numărul de persoane. Scutirea de plata cheltuielilor prevăzute la alineatul precedent se poate acorda numai la cererea scrisă adresată de cel în cauză, din timp, comitetului asociației locatarilor”. Prin ultimul alineat al textului citat se face precizarea că perioada de o lună nu se calculează prin cumularea zilelor absente în luni diferite și nici nu se compensează între ele.

PENTRU PERSOANELE CARE SÎNT PRIMITE ÎN LOCUINȚA DE UN LOCATAR SE PLĂTESC COTE PENTRU CHELTUIELI COMUNE ?

Potrivit pct. 13, lit. a) din Norme „deținătorii suprafețelor de locuit care primesc alte persoane în locuința lor sînt obligați să contribuie și pentru acestea la plata cheltuielilor comune, însă numai dacă durata primirii depășește 15 zile (ziua considerîndu-se 24 de ore neîntrerupte) în cadrul aceleiași luni calendaristice. Plata acestor cheltuieli se face pentru întreaga lună”. Perioadele de mai sus nu se cumulează de la o lună la alta și nici nu se compensează. În continuare, la lit. b) se prevede că „deținătorii de locuințe care, în condițiile legii, cazează turiști, direct sau prin unitățile de turism, sînt obligați să contribuie la plata cheltuielilor comune proporțional cu numărul persoanelor cazate și al zilelor de cazare”.

Al. D.

In atenția cititorilor !

În lucrarea „PROBLEME ECONOMICO-JURIDICE ALE CONSILIILOR POPULARE” un important capitol va fi consacrat administrării imobilelor, care va cuprinde : organe de conducere și administrare ; obligațiile de plată a locatarilor pentru cheltuielile comune gestionarea și evidența patrimoniului ; urmărirea debitorilor, controlul gestiunilor etc.

Pentru a vă asigura primirea lucrării vă invităm să vă abonați la oficiul poștal, cunoscînd că prețul unui exemplar este de 20 lei. Lucrarea figurează în Catalogul de presă la poziția 59/d.

Tirajul lucrării fiind limitat, difuzarea se face cu precădere abonaților.

Întrebări și răspunsuri

● **OCTAVIAN CIOCAN, Cluj-Napoca; PETRU GEANA, Timișoara; UJCOOP, Galați; GHEORGHE COLAN, Băilești; ILEANA BILICI, Birlad; PETRU MOLDOVAN, Brașov.** — Potrivit pct. 27 din „Normele de contare și control nr. 11850/1983” emise de fostul C.S.M.S. și Ministerul Finanțelor în aplicarea H.C.M. nr. 822/1959 — republicată — în localitatea de delegare se pot deconta două călătorii pe mijloacele de transport în comun, și anume, una la sosire și alta la plecare. În ceea ce privește decontarea biletelor de călătorie, ale persoanelor trimise în delegare, în interesul serviciului, în alte localități, arătăm că problema este reglementată de art. 8 din hotărâre, completat cu pct. 21 din Normele mai sus menționate care prevăd că, în cazul când este posibilă utilizarea mai multor mijloace de transport, se vor putea rambursa cheltuielile corespunzătoare mijlocului de transport cel mai avantajos ca timp sau bani. Aprecierea asupra soluției concrete care urmează să se aplice constituie atribuția conducătorului de unitate.

● **ALIOR ALDEA, Bistrița.** — Analizând cele sesizate — ne răspunde Consiliul popular al județului Bistrița — se desprinde faptul că într-adevăr în municipiul Bistrița nu există un magazin „Consignația”. În consecință se va face o analiză a posibilităților disponibilizării unor spații, în scopul înființării unui asemenea magazin.

● **INSPECTORATUL ȘCOLAR, Zalău** — În baza prevederilor Legii nr. 1/1977 privind impozitul pe fondul total de retribuție al unităților socialiste de stat, persoanele fără copii, căsătorite sau necăsătorite, în vîrstă de peste 25 de ani, care muncesc în unitățile economice de stat și instituțiile de stat, au obligația de a plăti o contribuție fixă, lunară, diferențiată în funcție de retribuția tarifară de încadrare, indiferent de nivelul retribuției efectiv realizate. Contribuția este, așa cum rezultă și din denumirea ei, fixă, lunară, indiferent că venitul efectiv realizat este mai mare sau mai mic decît retribuția tarifară de încadrare.

● **ISTVAN SZAKAL, Satu Mare** — 1) Valoarea ce se trece în contractul economic pentru livrare de produse, în sectorul socialist, are un caracter pur informativ, întrucît facturarea produselor se face la prețul legal la data livrării, care poate fi diferit de cel stabilit la momentul încheierii contractului. 2) În principiu, diferențele de preț stabilite prin acte normative cu caracter republican nu

constituie rezultatul unui efort suplimentar al unității producătoare, ci doar alinierea la una din cele două condiții de livrare astfel, cum sînt prevăzute în Decretul nr. 56/1982. 3) Față de prevederile de plan nu se poate vorbi de diferențe încasate în plus, întrucît acestea se varsă automat la bugetul de stat ca venituri întimplătoare, ci numai de depășiri sau ne-realizări ale producției fizice și producției marfă, care influențează corespunzător și fondul de participare la beneficii, în raport de rezultatele financiare ale unității.

● **ANDREI FLOREA, S.M.A. Cosimbești — Ialomița.** — Penalitățile prevăzute în art. 47 din Legea nr. 71/1969 se datorează numai în cazul în care între unități au existat sau există raporturi contractuale. Vă relevăm pe de o parte că potrivit art. 24 alin. final din Legea nr. 71/1969, comanda confirmată în scris, în termenul prevăzut de lege sau executarea acesteia de îndată, echivalează cu contract încheiat, iar pe de altă parte că penalitatea se datorează numai dacă se poate reține culpa părții contractante, în baza art. 44 alin. 1 din același act normativ.

● **ȘTEFAN SZILAGI, Oradea** — Statutul asociației locatarilor aprobat prin Decretul nr. 387/1977 reglementează, în principal, raporturile dintre asociație — ca persoană juridică — și membrii acesteia, cuprinzînd și unele prevederi referitoare la organizarea și funcționarea asociației. Raporturile dintre două sau mai multe asociații de locatari nu sînt reglementate de acest act normativ. Ele fiind persoane juridice, adică subiecte de drepturi și obligații, raporturile dintre asociații sînt supuse prevederilor Codului civil, iar în ce privește reorganizarea lor prin desprindere și contopiri dispozițiilor Decretului nr. 31/1954 privitor la persoanele juridice. Prin consecință neînțelegerile dintre asociații se pot rezolva numai de către instanțele judecătorești.

● **GAVRILĂ RAȚIU, Călărași** — S-a mai aprobat program redus de lucru numai prin decrete ale Consiliului de Stat pentru unele locuri noi de muncă, cu condiții foarte grele.

● **MARIA BABOȘ, București** — Potrivit prevederilor ultimului alineat al art. 25 din Decretul nr. 240/1982, acordarea sumelor reprezentînd compensarea majorărilor de prețuri și tarife la energia termică, gaze naturale și alți combustibili se face în condițiile prevăzute de anexa nr. 3 la Decretul nr. 153/1980 care, la pct. 4, precizează că, compensațiile se a-

cordă integral în cuantumul prevăzut de lege și persoanelor încadrate cu program redus de lucru. În legătură cu compensațiile care se acordă potrivit Decretului nr. 46/1982, este necesar să vă adresați Ministerului Muncii, în competența căruia se află problema respectivă.

● **FLORIAN BÎRSAN, Făgăraș** — Persoanele care beneficiază de săptămîna redusă de lucru efectuează 46 de ore în săptămîna respectivă. În medie 195,5 ore pe lună, iar retribuția tarifară orară și zilnică este mai mare. Cei care se găsesc în concediu medical pentru luna respectivă nu beneficiază de o zi liberă. În conformitate cu dispozițiile art. 64 din Legea nr. 3/1977 contribuția pentru pensia suplimentară se calculează și se reține la retribuția tarifară lunară, nu la cuantumul indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă. În lipsa unui act normativ, ziua de 21 august 1983 a fost considerată zi nelucrătoare. Nu s-a inclus în durata concediului de odihnă, iar cele stabilite înainte de apariția comunicatului rămîn bine stabilite. De asemenea, ziua de 21 august nu s-a plătit în cazul celor care se găsesc în concediu medical.

● **ELEONORA STOIAN, Isvarna, Mehedinți** — Din cele relatate de dv. rezultă că nu ați fost încadrată cu contract de muncă pe durata determinată. Ați avut un contract civil pentru achiziționarea fructelor de pădure, fiind plătită la terminarea sezonului. În această situație nu vă încadrați în prevederile art. 21 din Legea nr. 3/1977 ca această perioadă să fie utilă la pensie. Precizăm că Legea nr. 3/1977 nu prevede posibilitatea acordării de ajutoare sociale.

● **GHEORGHE LĂZĂRAN, Pirtești de Jos, Suceava.** — La cele relatate de dv. arătăm că, potrivit art. 3 din Decretul nr. 215/1977, încadrarea temporară a personalului muncitor în grupa I sau a II-a de muncă se stabilește anual, în limita numărului maxim aprobat prin planul național unic și prin ordin al Ministerului Muncii, Consiliului Sanitar Superior și C.C. al U.G.S.R. Repartizarea se face pe ministere și întreprinderi în raport de condițiile de muncă din unitățile respective. Menționăm că la pct. 6.10 din lista anexă nr. 2 aprobată prin ordinul nr. 210/1977 se prevede că activitatea prestată ca fochist de locomotivă de drum sau de manevră în stații tehnice din cadrul Departamentului Căilor Ferate se cuprinde în grupa a II-a de muncă. Precizarea dacă sînteți încadrat în grupa a II-a de muncă o poate face Oficiul de asigurări sociale și pensie din cadrul D.P.M.O.S. din Suceava.

VĂ PREZENTĂM:

PRODUSE ALE ÎNTREPRINDERII „ELECTROBANAT“ DIN TIMIȘOARA

Iluminatul carosabilului pentru siguranța circulației rutiere capătă o importanță din zi în zi mai mare odată cu intensificarea traficului și accelerarea urbanizării. Întreprinderea „Electrobanat“ a creat o gamă bogată de corpuri de iluminat public echipate cu lămpi cu vapori de mercur (80—400 W) și cu vapori de sodiu (175—400 W). Distribuția puternic simetrică a fluxului luminos al acestor produse asigură realizarea unui iluminat uniform de-a lungul carosabilului în condițiile amplasării distanțate a corpurilor și realizării în mod implicit a unor importante economii de energie electrică și de investiții în echipament. Posibilitățile multiple de montare (în consolă, în prelungirea stîlpului sau suspendat pe cablu) permit încadrarea optimă în configurația arhitecturală a străzilor, piețelor, fațadelor etc. Printre noile realizări în acest domeniu se remarcă corpul de iluminat pentru treceri de pietoni care contribuie la creșterea siguranței circulației în zonele de traversare a carosabilului.

CORPURI DE ILUMINAT PENTRU AUTOVEHICULE. Întreprinderea „Electrobanat“ este unica producătoare de corpuri de iluminat destinate echipării autoturismelor, autocamioanelor, autobuzelor, vagoanelor, locomotivelor, navelor, avioanelor, porturilor, aeroporturilor etc. Această gamă de produse cuprinde printre altele: faruri principale, faruri proiectoare, faruri ceață, lanterne de semnalizare, lanterne iluminare număr, lămpi cabină și plafoniere, lămpi de control etc.

ELEMENTE GALVANICE ȘI BATERII. Produsele fabricii de elemente galvanice în cadrul întreprinderii „Electrobanat“ se realizează pe linii de fabricație specializate, după tehnologii specifice

de mare productivitate și într-o largă gamă sortimentală, determinată de domeniile de utilizare (iluminat, aparate de radio cu tranzistoare, calculatoare electronice, telecomunicații etc.).

APARATE ELECTRICE. Grupa acestor aparate conține mecanisme pentru comanda și acționarea întrerupătoarelor de medie tensiune din cadrul sistemelor de distribuție a energiei electrice, blocuri de comandă și rezistențe de pornire pentru macarale și poduri rulante și excavatoare, electromagneți pentru distribuitorii hidraulice ale mașinilor-unelte, redresoare pentru locomotive electrice de 5100 kW ș.a.

APARATE ELECTRONICE. Întreprinderea „Electrobanat“ execută detectori de efracție și centrale de alarmare în cadrul a două tipuri de sisteme complexe pentru paza contra efracțiilor. Echipamen-

tele de acest gen sînt destinate suptavegheii perimetrelor și inciperilor asigurînd alarmarea corpurilor de pază. De asemenea, se produc diverse unități și subansamble pentru comandarea iluminatului cu reglaj clasic și cu senzori.

Orientarea actuală a întreprinderii timișorene cuprinde preocupări în domeniul realizării unor lămpi de semnalizare multifuncționale, cu un pronunțat caracter de utilizare a maselor plastice, aplicîndu-se tehnologii de vîrf ca injecția bicoloră și tricoloră. Pentru anul 1984 se prevede realizarea unor noi produse ca: acumulatori de nichel-cadmium, diferite corpuri noi de iluminat, corpuri de iluminat pentru autoturismul „Oltcit“, faruri proiectoare de nave tip ca nalu de Suez etc., precum și baterii românești pentru ceasurile electronice de mîină.

ION VASILESCU

La expoziția publicitară cu produsele purtînd marca „Electrobanat“

